

„YOUNG LIFE“
ISSUE 4

UKRAINIAN MONTHLY

Життя

Ч. 3. Березень 1949

* * *

Нас зобов'язують вислови признання й захопоти, що їх ми отримали після виходу двох перших чисел нашого журналу. Для прикладу наведемо уривок листа від Союзу Українців Великої Британії:

... не маємо спія, щоб висловити Вам наше задоволення з цього приводу і подякувати Вам за те, що Ви взяли до уваги на одному з найважливіших відтінків українського життя на еміграції: для нас вигнанців, скитальців — емігрантів і для нашої Батьківщини єдиної рятуюнок і єдина надія в родинному житті. Доля Батьківщини і майбутнє нашого народу залежить від української родини. Хай Господь Бог дасть Вам сил посвятити і віддати себе цілком цьому такому важливому відтінкові нашого життя, а ми як зможемо і зуміємо допоможемо Вам і завжди будемо допомагати, щоб українська родина закордоном стала ідеалом нашого життя, а цей ідеал, щоб допоміг нам усім вернутися на Богом для нас призначену землю — Вітчизну, Соборну і Самостійну Україну!

Або, наприклад, пластуни в Українському Таборі в Цуффенгаузені колюпортували друге число «Життя», користуючись такою «спудейською» віршою:

Пластуни входять в хату:

Всі:

Добрый день Вам, добрі люди,
Хай добро все з Вами буде.
Ми прийшли Вас привітати
І журнал принесли в хату.

1. пластун:

Журнал гарний, журнал добрий,
І завдання благородні —
Врятувати нас в чужині
И повернути Україну.

2. пластун:

Журнал «Життя» — це новина
І иде в кожну країну,
Чи то в близьку чи в далеку,
Де лиш наша є родина.

Всі разом: З богом **оставьте** і за місяць нас чекайте. Від нас **анн відмовитись**, **анн відпроситись**, **хіба відкупитись**. Як дасте передплату журнал прийде **сам** у хату.

3. пластун:

Тому довго не думайте,
Один марку витягайте,
Бо роботи маєм досить,
Обходити родин **п'ятсот**.

4. пластун:

Якщо б мали марки **дві**,
То дали б їх на журнал,
Було б легше Вам і нам
Розв'язати питання **це**.

1. пластун:

Але Ви не забувайте,
Журнал добре прощайте,
Потім друзи **плать** у світ —
Наче дружній наш привіт.

Радіємо дуже такими проявами прихильного ставлення до нашого журналу. У попередньому числі прохали ми тільки підтримати нас, прислудуючи «Життю» якнайбільше передплатників. Сьогодні хотіли б ми прохати наших прихильників допомогти нам ще інакше.

Навколо «Життя» бажали б ми згуртувати не тільки найкращих співробітників — журналістів і письменників. Ми хотіли б мати чимбільше постійних дописувачів з усіх усюдів світу, щоб «Життя» давало справді образ праці й успіхів української громади на всьому світі. Віримо, що пощастить нам здійснити це вже в найкоротшому часі.

З уваги на те проголошуємо

К О Н К У Р С

1. На найкращу новелю. Тема довільна. Розмір найбільше дві сторінки «Життя».
  2. На найкращий репортаж з українського життя в країнах нового поселення. Розмір — найбільше одна сторінка «Життя».
- За новелю визначусмо дві нагороди: перша — 150.— ДМ, друга — 75.— ДМ.
- За репортаж теж дві нагороди — перша — 80.— ДМ, друга — 40.— ДМ.

Склад журі:

Купчинський Роман, Шерех Юрій, Кравців Богдан,

Праці на конкурс надсилати в закритих копертах, означених гаслом або псевдом найдалше до дня 1. травня 1949

на адресу Видавництва «Молоде Життя» Augsburg, Kilianstr. 1.

Окремо в закlopenій коперті подавати справжнє ім'я і прізвище автора.

Редакція журналу «ЖИТТЯ».

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ
ЗАКОРДОНОМ

Ч. 2.

Березень 1949

Видає Видавництво «Молоде Життя»
в порозумінні з
Союзом Українських Пластунів
та
Об'єднанням Українських Жінок

З М І С Т :

- А. Фіголь: Закордоном
П. Надтисянський: Із великих днів
Закарпаття
О. Лятуринська: Благовіщення 1939
В. О.: 35 років тому — у Києві
Л. Лиман: Запоріжжя, айстри і Дні-
прельстан
Р. К.: Від'їжджаючи
Еко: Львівська Богдана
В. Домопович: Ревуха
ЮСТ: В нашій Альма матер
О. Кульчицький: Сні кажуть
правду
Л. Івченко: Рік 2245
Ю. Максимчук: Шевченко на пош-
тових марках
Еко: Пісня в образках

*

Фото на заголовній сторінці:
ПРОВЕСНА НА ПОЛІССІ

*

Вінста арт. мал. Е. Козака

Ліценціят Др. Атанас Фіголь. Редагує
Колерія.

Адреса редакції і адміністрації:
„Molode Zytтя“, Augsburg, Kilianstraße 1.
„MOLODE ZYTТIA“, / „YOUNG LIFE“ Issue A
Ukrainian Monthly, Editor Dr. A. Figol.
Authorisation No. UNDF 223, from 11. March
1948, Civil Affairs Division EUCOM, Circula-
tion: 3000. Printer: Sebaldu-Verlag, Nürnberg.

Закордоном

(Еміґрація й еміґрантщина)

Ми звикли до того, що кожен з нас — скиталець — еміґрант. Цей термін закріпився теж у назвах деяких наших організацій, як: Центральне Представництво Української Еміґрації, Об'єднання Українських Жінок на Еміґрації — і взагалі говоримо про себе як про заробітччанську або про політичну еміґрацію. І тільки з бігом десятиліть — у другому, третьому чи дальших поколіннях цей термін і пов'язана з ним свідомість втрачають поволі — разом із вrostанням у нові життєві обставини — своєю гостротою.

В цьому немає нічого дивного. Звичайне ствердження соціального явища, що його названо еміґрація. Волею чи неволею кинули ми рідні землі і пішли у світ.

Еміґрант — це ціла низка душевних почувань, настанов та переживань, корисних і шкідливих. Поперше — політичний еміґрант має те почуття гордої свідомості, що він вирішив покинути рідну землю в ім'я боротьби за високу ідею свободи Батьківщини. Подруге ж — у нього, як у кожного скитальця дуже легко творяться під впливом тяжких життєвих умов почування кривди, непевності, тимчасовості, безвиглядності, безплідної тужливості — почування, які великою мірою послаблюють самі ті сили відпору, що їх — зокрема політична еміґрація як цілість — так дуже потребує.

Такі ж шкідливі впливи еміґраційного буття завважаємо і в інтелектуальній сфері. Скільки ж то зпоміж нас безплідно мріє, розкошується нереальним плянуванням замість діяти, або й задовольняється критикою тих, що діють...

На ґрунті таких почувань і такої настанови виростають бур'яни еміґрантських спорів, самознищування, дрібничкової заздрости і захланности, які розкладають все громадське і політичне життя. Еміґрації загрожують еміґрантщина!

З такими явищами не тільки можна, але й треба провадити свідому і послідовну боротьбу. Мусимо завжди мати перед очима два основні факти:

українці є за кордонами Батьківщини і деякі будуть жити закордоном і тоді, коли існуватиме самостійна українська держава. Навіть з нашої великої хвилі примусової еміґрації, хочемо ми того чи ні, велика частина не вернеться до Батьківщини;

обов'язком українських громадян закордоном бути зв'язковими між своєю нацією і чужою, бо ж жодна держава не може бути сьогодні замкнена в собі, відокремлена від решти світу.

Коротко: треба, щоб кожна українська людина закордоном мала глибоке почуття відповідальности, що це її вислала українська — покищо тільки духовна — держава здобувати для неї признання, симпатії, а то й, коли буде можливо, конкретну допомогу.

Для цього треба конечно вирвати з нашої душі шкідливий оґой комплекс еміґрантщини і поводитись і діяти так, як личить громадянам своєї держави, що тимчасово, волею чи неволею, перебувають за кордоном.

Сьогоднішні політичні еміґранти повинні нав'язувати до тепершніх надбань українців закордоном і скрізь, де

вони не опинилися б, по цілому світу творити тривалі духові і матеріяльні цінності та організаційні форми, з яких могла б користати кожна українська людина, що по своїй добрій волі висмігувала, чи теж гнана жорстокою долею опинилася поза межами Батьківщини. Так буде встановлений зв'язок поколінь й буде забезпечена пов'язаність українських душ закордоном із своєю духовою субстанцією і рідною землею.

Наша заробітччанська довоєнна еміґрація створила попередніми десятиліттями серед куди важчих умовин форми і цінності, з яких ми вже сьогодні багато користасмо. Тому вимоги до сучасної політичної еміґрації перед історичною відповідальністю набагато більші. Наслідками чотирирічного перебування нової еміґрації в Європі — особливо, коли зважимо на її кількість і кваліфікацію — не можемо на жаль пипатися. Зроблено дуже мало в культурній, виховній, політичній, видавничій — і в багатьох споріднених ділянках, для яких умови праці за ці минулі роки були цілком задовільні. Не створено теж за цей час організаційно-матеріяльних форм, з яких могли б користати в майбутньому всі українці, життєвий шлях яких ітиме країнами нашого теперішнього перебування в Європі. Коли в минулому українські громади — здебільшого робітничі — в різних державах світу спромоглися побудувати народні доми, школи, церкви тощо, то важко позбутися думки, що велика, свідома і матеріяльно не така вже вбога маса сучасної еміґрації майже нічого такого не зробила.

Це не сама критика, скоріш пересторога, щоб в нових умовинах на нашому дальшому еміґраційному шляху, в нових країнах поселення не потрапити знову в грізний безплідний етап еміґрантщини, але плекати в собі почуття обов'язків і відповідальности українського громадянина закордоном. Плекати почуття еміґранта-ціонера, здобувця, що вийшов на скитальщину для боротьби, що мусить пізнати й опанувати чужу думку для майбутньої розумної організації своєї Батьківщини. Ми не плаксії, нечасні люди, що тільки звертаються до мислосердя світу, але свідомі своїх завдань висланники рідної землі, готові стати поруч з братами, що раніше залишили Батьківщину, до спільної праці і боротьби за її державну свободу.

✱

Для творення вище з'ясованих духових і матеріяльних цінностей та організаційних форм українців закордоном основною цеглиною є родина. Її моральна і фізична міць допоможуть створити всі конче потрібні суспільні надбудови та одночасно духове підсоння, що буде найкращою запорукою проти денационалізації. Що більше, тільки так зможемо приєднати до себе хоч частково ті українські душі, що губляться в чужих світах.

✱

В ім'я збереження політичної еміґрації та її високого призначення, для творення як найкращих умов існування українців за кордоном ми мусимо боротися проти всіх явищ еміґрантщини.

Атанас Фіголь

3 великих днів Закарпаття

В ІО-у річницю Карпато-Української Державности

(З нотатника учасника подій)

Похилились українські національні прапори і тридцять тисяч рук піднеслось вгору. З тридцятьох тисяч грудей пролунало гучно й рішуче: «Присягаємо!» Тридцять тисяч учасників Всепросвітанського З'їзду в Ужгороді 17. жовтня 1937 р. на площі Коріятовича, на заклик сл. п. Івана Рогача складають присячення бути вірними синами українського народу й боротися за повну державну незалежність. Так маніфестують своє національне відродження після майже тисячолітньої неволі сини й доньки тієї частини Української Землі, що її ще недавно дехто дозволяв собі називати «землею без імени». Сьогодні закарпатські українці втішають пробудника своєї вужчої Батьківщини, Олександра Духновича, що вони «оставили глибокий сон», а перед Великим Тарасом присягають на готовість «рвати кайдани» . . .

✧

Рік пізніше столиця князя Лаборця на тій же площі 27. жовтня 1938 урочисто вітає перший український уряд на чолі з о. Др. Августином Волошином. «Підкарпаття — незалежна держава!» — залунало по всьому краю і всьому світу. Серця усіх українців сповнені несказаною радістю, а разом рішучістю боронити відроджену Батьківщину.

«Ні мадярам, ні полякам Підкарпаття не дамо!» — заявляє людність Закарпаття на багатотисячолюдних маніфестаціях у всіх закутинах країни у відповідь на мадярсько-польські зазіхання.

✧

«Наш веселий гомін, спів — хай несеться в Київ, Львів!» — посилає привітання город князя Коріятовича своєму материкові з багатотисяч-

ної маніфестації українців Мукачівщини, що відбулася 30. жовтня 1938. Цей момент вияву радості і соборности відзначаємо ще з більшим задоволенням, тому, що дія відбувається саме в ще недавньому центрі мадяро-москвофільства, з яким рішучий бій провела національно свідомо молодь, очолювана учнями Української Торговельної Академії.

Ця молодь і тепер вже місяць сумлінно виконує службу Української Національної Оборони проти мадяро-москвофільського терору. Вже кількакrotnie доводилося відбувати завязіті бої, щоб дати можливість україн-

З Бардієвщини (Закарпаття) Відпуст. ва процесія

Фото: М. Шевчик

ським інституціям працювати. Тому від святкових заяв перейдено до діла — зв'язок з начальною командою УНОборони в Ужгороді функціонує нормально, зброю частково вже роздобуто і щоночі кілька соток людей виконує оборонну службу. Молодь вдень в школі, а вночі на стійках . . .

На стійках застало нас і проголошення наслідків зловісного віденського арбітражу в ночі з 2. на 3. листопада 1938. І тільки, дякуючи стежам УНОборони, не зруйновано ук-

раїнських закладів та інституції розагітованою мадярсько-бродіївсько-фенциківською юрбою.

Заподіяна рана на українському національному тілі дуже заболіла, але закарпатський українець затис кулаки, закасав рукави й став до державного будівництва.

✧

Державно-творча праця йде не тільки в новій столиці Срібної Землі, Хусті, але й усюди там, де б'ється українське серце. В обкороєній ріббентропо-чіянівською сваволею країні налагоджується адміністрація і комунікація, поживляється культурне й господарське життя. Скоро організується українська збройна сила «Карпатська Січ», що героїчно відбиває польсько-мадярських диверсантів.

Карпатська Україна переживає великі дні не тільки державного, але й національного відродження. На сторінках «Нової Свободи» з'являються невпинно заяви ще недавніх москвофільських діячів про те, що вони раз на завжди поривають із блудним мадяро-москвофільством і активно включаються в конструктивну роботу.

Дотеперішній центр москвофільства, Свалява, капітулює і щиро й віддано включається в ритм життя. Державні святкування 20-ої Річниці Соборности, в неділю 21. січня 1939, та багатотисячний окружний з'їзд Карпатської Січі 26. січня — це могутні маніфестації єдності й соборности українських народних мас та їхньої волі жити вільним життям і готовости боротися за здійснення цієї волі. — Свалява відродилась. Свалява знайшла себе і включилася в державне будівництво.

✧

Хто з нас не пригадає суботи 11 лютого 1939, коли на верхів'ях південного схилу Карпат запалали вогні свободи, що їх стихійно розпаловала людність на вияв своєї радості. Ці вогні передають радість закарпатських українців братам по той бік Карпат. А вони, ховаючись весь час від польської поліції, відкликаються на знак солідарности.

А радість ця не аби яка! Завтра відбуватимуться перші в історії України дійсно вільні вибори. Завтра буде обраний загальним голосуванням І. Сойм Карпатської України, завтра населення Срібної Землі перший раз в історії виявить дійсно вільно своє політичне «вірую».

У неділю ранком задзвонили дзвони. Святково одягнені селяни, поспішають до церкви. Старенький священик відправляє Службу Божу, а вірні благають Всевишнього допомогти їм у визвольній боротьбі Української Нації, молять Господа за

Свято «Просвіти» в Перечині (Карпатська Україна)

Закарпатська Україна: Бардіївські дівчата на відпусті

Фото: М. Шевчик

краще завтра своєї Батьківщини, просять Всемогучого дати українській владі достатньої сили опертися зазіханням ворогів. Невеличке гірське село Вишня Вижниця, на Мукачівщині, готує себе духово до відповідального чину. Після Богослуження людність охоче й радо йде до виборчої урни й видає свої голоси за список Українського Національного Об'єднання. Уже в ранніх пополуночних годинах виборці з гордістю вивішують білий прапор на церковній вежі. Це маніфестація майже 100% ової перемоги УНО, перемоги Української Правди!

Міста й села вільної Срібної Землі уквітчалися білими прапорами. Народ виявив свою суверенну волю жити незалежним життям. Народ обрав офіційних представників своєї волі.

✱

15. березня 1939 р. руханкова зала колишньої гімназії прикрашена жовто-блакитними та січовими прапорами. Вона вітає послів до І. Союму, що зійшлися до Хусту з усіх кінців Закарпаття на першу сесію. У залі панує святковий настрій. Союм ухвалює конституційний закон, а обраний президент о. Др. А. Волошин урочисто проголошує: «На основі §§-ів 1. і 3-го ухваленого Союмом закону ч. 1. проголосую Карпатську Україну Суверенною Карпатсько-Українською Республікою».

Радісна вістка проголошення державної суверенності Карпатської України блискавкою пішла по краю і всьому світу. Але як проголошення ІV. Універсалу вже відбувалося під звуки московсько-більшевицьких гармат, так і тепер вже вороги української державності: маляри, чехи й поляки, підтримувані німцями й італійцями та більшовиками, почали об'єднаним фронтом наступ, щоб знищити новонароджену українську волю.

✱

Та не зламали карпатські січовики своєї присяги. Січові відділи на всіх відтинках, під проводом головного команданта випробованого в боях УВО старшини Колодзінського-Гузара йдуть на фронті. На внутрішньому фронті перемагають чехів і здобувають зброю й амуніцію. З нею героїчно боронять край перед малярським наступом з півдня, а польським з півночі. І тільки через трупи карпатських січовиків по затяжній боротьбі повелось ворогам фізично перемогти. Але духової перемоги вони не здобули. Навпаки, проллється

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

БЛАГОВІЩЕННЯ 1939 РОКУ

З листів Івана Паламарчука, одного з багатьох, що загинули під час зриву Карпатської України.

Летять вістки, летять вістки, летять вістки з далека.
ой ластівки, ой ластівки, ой райдужні лелеки
(якби так сповнилось, якби):

»Над Хустом сонце й голуби!

І пре на вибори нарід, як Тиса між латаття.

Вирує взбуджене, кипить, гукає Закарпаття:

— А чи ж то всі вже легіні,

а чи ж то всі із нами? — Ба, ні! —

й цвітуть крисанями груні, а гук аж до узлісся:

— А прихопіть-но топірця, а не забудьте кріса!»

Над Хустом сонце й голуби. Стою, чуткий, дивлюся:
от чимчикує і собі на вибори бабуся.

— Куди, старесенька, куди?

Куди й усі, і я туди!

От бачиш, синку, так раніш не подавали голос,

Коли тепер, — бігцем біжиш за Україну й волю. —

І поза сумнів, поза все

й тебе, безбатченка, несе,

як ту стеблину по плаю під шерэг з шугаями

у течію, у течію без стриму і без тамі ...

»Над Хустом сонце й голуби«.

Якби так сповнилось, якби!

кров ще більше зцементувала український національний дух, ще більше зміцнила ненависть до окупанта. Вона ще більше надхнула народні маси духом боротьби.

В той спосіб ця, століттями відірвана частина України, навіки з'єдналася із своїм материком. З'єднала

її спільна боротьба українців з усіх Земель в лавах «Карпатської Січі», з'єднав їх спільний дух боротьби за Українську Суверенну Соборну Державу.

Карпатські Січовики дотримали своєї присяги!

Петро Надтисянський

Закарпаття (Бардієвщина): Ідуть на відпуст.

Фото: М. Шевчик.

35 років тому - у Києві

Святкування сторіччя з дня народження Т. Г. Шевченка напередодні першої світової війни

Російський царський уряд не тільки розумів, але й добре знав, що не зважаючи на всі утиски, усі переслідування, він не вбив живого духу українського народу, що дух цей ще «живе, він ще не вмер».

Уряд добре знав, що навіть серед «найлояльніших» — здавалося б — українців, всіх отих «просвітан» і «хуторян», як їх потому прозвали, живе любов до свого, до рідного. Це ж саме оці свідомі й нераз навіть псевдосвідомі національно демісіоновані маленькі урядовці, власники будиноків на околицях Києва, члени міського самоврядування, т. зв. «міської ради», по довгій багаторічній боротьбі домоглися, що уряд примушений був дати дозвіл збудувати пам'ятник Т. Г. Шевченкові в самому серці України — золотому Києві.

Урядові, як сіль в оці, були і книгарня «Киевской Старини», редакція і книгарня «Літературно-наукового Вісника», клуб «Родина», газета «Рада» і театр М. Садовського, не кажучи вже про «Просвіти», зліквідовані по перемозі реакції після поразки революції 1905 року.

Ці заклади мали велике значення для нашої молоді, що живучи у великому, штучно зрусифікованому, місті, навчаючися по російських школах, не забувала рідної мови, плакала її, кохалася в рідній історії, вивчаючи її з вірою, що прийдеться ще стати в лави борців за волю України. Тому й уряд вважав ці заклади дуже небезпечними і шукав завжди якнайменшої приклички, щоб їх знищити, викоринити «мазепинський дух», що так непокоїв можновладців.

Так уряд як і росіян на Україні завжди страхали Шевченкові дні (25—26. лютого ст. ст.), коли український народ особливо врочисто шанував пам'ять свого великого поета-пророка.

Із маллярської творчості Т. Шевченка
Портрет невідомої пані

Не тільки по містах збільшувано тоді «наряди» (загони) поліції, але навіть і по селах. На Чернечій горі коло Поетової могили встановлювали караул, що мав «тащити і не пущать» тих, хто хотів би відвідати місце вічного спокою Т. Г. Шевченка.

ка. Від тих то й часів залишилися фото Шевченкової могили, оточеної «стражниками».

Це повторювалося рік-у-рік і завжди виникали сутички, по яких «винні» діставали «належну кару».

1914 рік викликав особливу «загрозу»: Сторіччя з дня народження Т. Г. Шевченка.

Українці-кияни ухвалили відзначити цей день, організувавши й маніфестаційний похід.

Наполегливо готувалася до урочистого святкування студентська молодь. Три високі школи — університет, комерційний інститут та вищі жіночі курси містилися неподалеку, отже — налагодити зв'язки і з'єднатися в багатотисячний похід було легко.

Домовилися з робітниками-українцями, що радо виявили бажання взяти участь у спільному поході. За місце збору обрано площу перед університетом, проти якого в парку стояв пам'ятник катові Т. Г. Шевченка — Миколі І. Частина робітників мала пройти кілька кілометрів Берестейським шосе та Бібиковським (тепер Шевченківським) бульваром.

Ухвалено також відправити по душі постовий панахиду у святій Софії. Учасники походу були поінформовані заздалегідь про маршрут і порядок маніфестації.

Надійшов день 25. лютого. З світанком Київ набув дивовижного, незвичайного вигляду: він обернувся на військовий табір. По вулицях роз'їжджали загони козаків і кінної поліції:

НЕ ВМИРАЄ НАША ПРАВДА,
НЕ ВМИРАЄ ВОЛЯ;
І НЕСИТИЙ НЕ ВІОРЕ
НА ДНІ МОРЯ — ПОЛЯ.
НЕ СКУЄ ДУШІ ЖИВОЇ
І СЛОВА ЖИВОГО . . .

Т. Шевченко «Кавказ»

тоді «про всякий випадок» в Києві квартирувало аж два козачі полки. Коло опери (недалеко від Університету) і коло Володимирського собору (поруч із комерційним інститутом) розташовувалися окремі козачі сотні.

Перед 9. годиною студентство почало збиратися в своїх школах. Російські студенти-монархисти, т. зв. академісти, ще напередодні ухвалили, що всі лекції мають відбутися за нормальним розкладом, а тому поспішали перші до навчальних закладів.

Проте їм не повелось: замість лекцій відбувалися збори, присвячені пам'яті Т. Г. Шевченка.

Треба відзначити, що за тих часів у Києві було дуже багато студентів-кавказців, бо уряд навмисно спроваджував їх до Києва, далі від батьківщини, не даючи їм навіть змоги вчитися у ближчій до Кавказу Одесі.

Кавказці виявили дружню солідарність і разом з українцями шанували пам'ять борця і співця України.

Але ж спроби «скупчуватися» на вулиці натрапляли на рішучий опір. Починалося з «увещеваній» поліційних офіцерів і кінчалось нагаями. Було чимало і потерпілих, як також заарештованих. Те ж робилося і коло підприємств, робітники яких ішли, приєднатися до загальної маніфестації.

Тоді ж до духівництва Софійського собору удалася делегація, прохаючи відправити панахиду по душі Тараса.

Почувши тільки це ім'я, московське духівництво категорично відмовилося молитися за упокій страдника за Україну, хоч й офіційно він ніколи не був (не догадалися!) відлучений від церкви.

Під захистом поліції й війська «організувалося» й російське студентство. Монархічна організація «Двуглавий орел» «відрядила» своїх членів протестувати проти української демонстрації. Ці російські «молодчики» повибивали шиби в українських книгарнях та обіляли атраментом портрет Шевченка. Цими «культурними» вчинками російська молодь виявила свою «інтелігентність» (серед цих студентів були й сини професорів духовної академії й університету) і «братню» любов до українців.

Численними арештами, кількома десятками виключень з високих шкіл та судовими процесами закінчив російський уряд свою «перемогу над мазепинцями» в дні 25—26. лютого (ст. ст.) року 1914.

В. О.

Запоріжжя, айстри і Дніпрельстан

З ПЕДАВНІХ МАНДРІВОК

В час німецької окупації українське населення не мало права користуватись залізничним сполученням. Курсували переважно товарні вагони з закресленими назвами майже всіх європейських держав. Лише окремим щасливцям і смільчакам, здаючись на ласку німецької залізничної обслуги, щастило «зайцем» проїхати декілька «прольотів».

Літом 1943 року мені доводилося їздити в південні області України. Мандрівка була довга і нелегка. Саме на ранок, поїзд, яким я їхав, зупинився в Запоріжжі. Хоч мій маршрут лежав далі, проте, проїнятий нічною прохолодою, я рішив з туристичного зацікавлення «заскочити» до Запоріжжя. Хто з підсоветської преси і підручників начитався про це велике індустріальне місто, про його довосні димари, дехи, гудіння моторів, масове робітництво в спецодягах, той, побачивши його на власні очі, розчарується попередньою уявою про Запоріжжя. Запоріжжя воєнного часу приишло і здивовано дивилося на вас майже з кожного вільного клаптика землі ніжними цегляними Олесеви айстри. Пріоритет цих квітів у Запоріжжі очевидний навіть для неспостережливих людини. Могили німецьких жовнів були також встелені айстрами. Більші парки і площі німці перетворили на цвинтарі. Але це вже не від їх величі. Шоломи, надписні на невеликі хрести, творили ілюзію скелету. Ця вічна земля Запоріжжя — наймогутніший бастион нашого воєвничого духу — пожирає і цього останнього з черги найзника.

В підсоветщині з усього робилося державну тасмницю, і тому кожна заводська споруда обведена високим каміним муром, так що годі щось за ними побачити. Лише охололі заводські труби говорять про незрозуміло-індустріальні квартали. Впадає в око велика кількість нових будинків, між якими чергуються старосвітські (порівнюючи з новими) невеликі будиночки, яких ще Совсти не встигли знести з землі, і на їх місце побудувати щось нове.

Шукаючи центрального кварталу міста, я випадково наткнувся на базарну площу, де зустрівся з багатьма несподіванками. Різноманітна торгівля. Продаються навіть до половини проіржавлені і в три погібелі зогнуті різнокаліберні гвіздки, яким би навіть, здається найдосвідченіший господар, не знайшов пристосування. Можливо тому, що Запоріжжя — місто заліза. Пригадую, що продавались драглисті, правильної кубічної форми, кусні, що називались милом. І як ознака, що я на півдні — це черешні і абрикоси, розмір яких незрівняно більший від тих, які ростуть в середніх районах України.

На щастя віднаходжу приятеля, який, висловлюючися підсоветською термінологією, являється місцевим активістом: в кожній установі його знають і приймають з належними почес-

тями. Там, де треба перепустки, почекаючи в черзі чи пред'явити білет (в кіно, театрі), його, а разом і мене з ним, пропускають без жодної затримки. Навіть люди, яких ми на вулиці минали, перешіптувалися: «Подивіться, то он М... пішов». Це ще залишки психологічної навички з підсоветських часів, але в воєнні роки вони видавалися в крайньому разі комедійними.

З цим своїм приятелем І. М. я їду оглянути греблю Дніпрельстану. Нас веде трамвай. Своім брязкотом він якось непокоїть мене, бо це вперше за ці роки я бачу трамвай. В інших більших містах я лише бачив затоптані трамвайні рейки, а тут цей засіб сполучення так легко пережив військовохуртовину. Широоченими проспектами несеться трамвай, а обабіч квартали Нового Запоріжжя. Виключно стоять масивні нові споруди житлових і інших приміщень. Своїми закам'янілими руйнами вони породжують прикре враження, особливо якимсь німим протестом зяють руйни новозбудованого театру. Як відомо, Нове Запоріжжя місто цілком вже радянських часів, збудоване кров'ю і потом українського народу, розкуркуленим селянством і іншими «взрощаним народом». Допитливі очі не можуть всього схопити

відразу, пустий трамвай несеться швидко і нарешті, описавши коло, повертається назад.

З почуттям неймовірного хвилювання, як перед якимсь іспитом, я наближаюся до греблі Дніпрельстану. Знана з численних фотографій, гребля легко впізнається здалеку. Серпневе легке сонце робить легким і непорушним повітря. Білявий бетон творить величуну картину. Внизу, якимсь чудом, приростившись як ластівки, бригада робітників, завбільшки в крапки, переводить ремонтні роботи. Недалеко від них над шумливою водою, що вдарилося об каміня, вилітає на декілька метрів вгору, кружляють посивілі чайки. Далше здійснюються над поверхнею води велетенські камінні брили. Ще вище, опоясана голубизною Дніпра, видніє Хортиця.

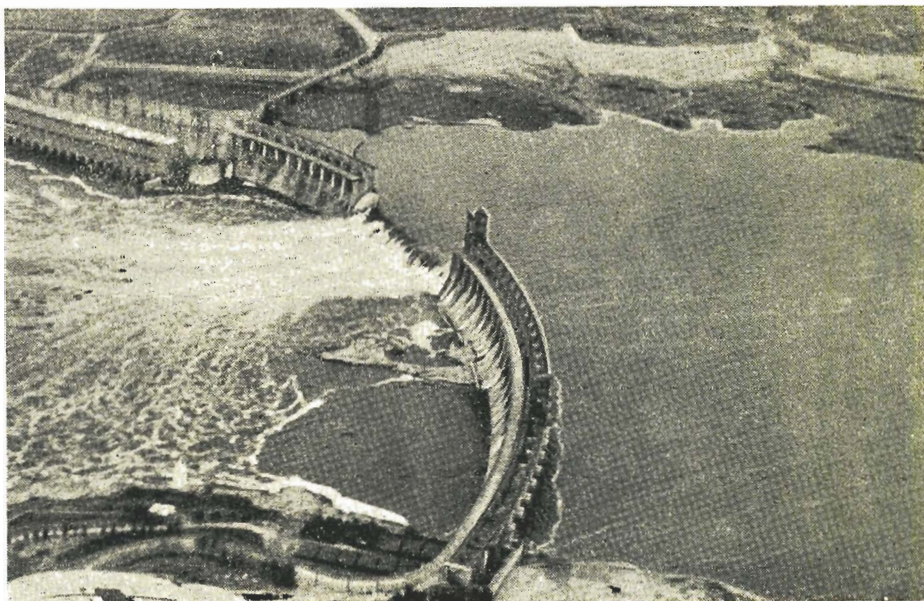
Навколо непорушні й реставровані чи реформовані людським розумом величні картини природи, від споглядання яких вивірюється в людській уяві будь-яке відчуття мізерії. Блакить Дніпра нижче греблі розлігається на десятки кілометрів і манить зір нового мандрівника.

Наближається теплий запорізький вечір. Олесеви айстри з наближенням ночі ще чіткіше грають своїми барвами. Вечір — це традиційний час відпочинку, особливо для молоді. Вулиці люднішають. В міському парку на естраді грає духовая оркестра. Кожному вільно виступити тут як артистів, і ніхто вас не зупинить, можна зійти на сцену і затанцювати. Вам навіть за це аплодуватимуть випадкові відвідувачі парку. В клітках виставлено трьох мавп. Вони тут зовсім щодочого. І може ці, не зовсім ідилічні тварини найшли тут собі притулок, щоб ілюструвати всю недоречність і несталість стривоженого непевного часу.

Л. Лимап.

... НАД ДНІПРОМ ШИРОКИМ
В ГАЮ, ПРЕДВІЧНЬОМУ ГАЮ,
ПОСТАВЛЮ ХАТОЧКУ, — САДО-
ЧОК
КРУГОМ ХАТИНИ НАСАЖУ:
ПРИЛИНЕШ ТИ У ХОЛОДОЧОК,
ТЕБЕ, МОВ КРАЛЮ, ПОСАЖУ;
ДНІПРО, УКРАЇНУ ЗГАДАЄМ,
ВЕСЕЛІ СЕЛИЩА В ГАЯХ,
МОГИЛИ-ГОРИ НА СТЕПАХ ...

З Шевченкового «Кобзаря»

Знищена під час війни гребля на Дніпрі.

Фото: АФ

Від'їжджаючи . . .

Два роки тому бачив я таку сцену: Переводили частину людей з одного табору в другий. Дві дівчини прощалося, одна від'їздила, друга лишалася. Плакали обидві, ревними сльозами заливалися, падали собі щораз в обійми.

Дивився я на ту сцену і жаль було мені двох подруг, що зжилися, може й з одного села походили, може на роботах в Німеччині в одній фабриці працювали, а тепер «діпістьська» доля розлучує їх і каже одній їхати сто, двісті чи скільки там кілометрів до іншого табору.

А ось недавно ті самі дівчата прощалися на залізничному дворці. Одна їхала в Австралію, а друга за кілька днів мала їхати в Канаду.

— Будь здорова, Марусю!

— Будь здорова, Катрусю!

Обнялись, поцілувались і . . . тільки всього.

— А пиши!

— До побачення!

Поїзд рушив. Дівчата маяли до себе хустинками, доки ще бачили одна одну. Поїзд зник на закруті і — скінчилося.

Я спочатку з дива не міг вийти. Як то? Коли одна їхала в інший табір, то плакали, а коли роз'їжджаються в два кінці світу, то майже без сльоз прощаються?! Здавалося мені, що щось не в порядку, що тут проявилася мабуть нездорова психіка людини, яка вже ось четвертий рік скніє в таборових мурах. Людина затратила почуття дійсності, міру — що велике, а що мале, піддається настроям хвилини. Бо невже ж можна прирівнювати одну розлуку до другої!? Невже ж не усвідомлюють собі ті дівчата віддалі між якимсь там Верісгофеном і Берхтесгаденом та між Австралією і Канадою?! . . .

Але передумавши справу, я перестав дивуватися, я зрозумів психічний стан цих дівчат й оправдав їх дивну на око поведінку.

Коли вони перший раз прощалися й одна з них переїздила в інший табір, то це розлучувала їх якась третя сила, що мала над ними владу. Почуття залежності, невласновільності, ставало перед ними в цілій висоті, навівало гіркі думки про їх становище, підчувало сльози до очей. Тверда воєнна дійсність, якої свідками були вони стільки років, яка казала їм стільки витерпіти, яка забрала їм їх рідний край — вимагав від них розлуки без огляду на їх волю й охоту.

Українська Духовна Семінарія в Римі

І тому ллялися сльози, сльози свободлюбної людини, яка з любови до тієї свободи так багато продовж історії посвятила і посвячує.

Коли ж другий раз прощалися дівчата, то це прощалося дві людини, що по власній, непримушеній волі вибрали собі далекі країни для поселення. Вибрали країни, в яких кожна з них буде повноправною, в яких кожна думас заробити собі не тільки на прожиток, але й на поворот у рідну землю. Бо, здається, жодна з тих двох дівчат ні на хвилину не припустила думки, що це прощання на завжди, а навіть на дуже довго. Адже великі віддалі з дня на день маліють, а свобода руху з

дня на день більшатиме в кожній з них. Нехай рік, нехай два, а там побачимо! Велика річ сісти одного дня на корабель . . . чи на літак в Австралію і заїхати до Канади, або навпаки! Аби тільки праця і здоров'я!

Тому при другому прощанні майже не пили сльози, а останні слова були: «Будь здорова» і «До побачення». Це прощалися дві вільні людини, що врешті взяли свою долю в свої руки.

Такі думки опановують душу дев'ятдесят відсотків наших переселенців, коли приходиться їм їхати за море.

Питання: Скільки в тому рації? Чи такі надії можуть мати виправдання і як до цього всього ставитися?

Справа побачення в чужих краях залежна від двох чинників: грошей і охоти. Не один матиме змогу навіть у недовгому часі здійснити це. Витривала праця, добрі умовини дозволять йому відвідати знайомих, хоч би вони були не знати як далеко. Але більшість не матиме змоги, а то й охоти видати гроші на далеку поїздку, за те збиратиме гроші на поворот до рідного краю. Напевно, хоч би минуло багато років, думка про рідний Канаан не покидатиме переселенців. Буде їм потіхою в годину смутку, поштовхом у трудах життя, темою сусідських розмов. Чи це буде в соняшній Австралії, чи в парній Бразилії, чи в морозній Канаді.

Та все таки ми ідемо в чужі країни, які приймають нас не на те, щоб стати для нас тільки залізничною ждальнею. Вони хочуть мати з нас солідних комірників, що платять точно комірне, не нищать дому і не докучають іншим співмешканцям.

Усе це мусимо брати до уваги і пристосувати до тих побажань свій плян праці та свою поведінку.

Передусім ми мусимо виявити себе порядними, роботящими людьми. Ще ніколи не мали слова Франка такого актуального значення, як у часи нашої великої еміграції.

«Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть».

Вхід до Українського Табору «Орлик» в Берхтесгадені

Хор Української Гімназії в Байроїті (Німеччина)

Що за долю мільонів

Мушиш дати ти одвіт» . . .

Справді, кожний з наших переселенців стає представником свого народу, куди б його доля не кинула, до якої роботи не приставила б. По кожнім з нас судитимуть (так, як уже судять тут, у Німеччині!) і народ, до якого належимо.

Друге — не викликуймо вражіння, що ми переселенці тільки часові, що ждемо на першу-ліпшу нагоду, щоб забратися з прибраної країни. Це не тільки пошкодить нам в очах автохтонів, але й нас самих відштовхне від закладів солідних підвалин під нашу екзистенцію. Навпаки, ми з першого дня мусимо казати собі: Я починаю нове життя, яке може тривати до моєї смерті.

Третє — це наші земляки, старі емігранти. Не намагаймося зразу змінити, чи критикувати їх спосіб думання, їх організації чи установ. Не одно с в них інакше, але це зрозуміле з огляду на змінені обставини. В багатьох справах правда по їх боці. А на доцільні зміни треба трохи часу та взаємного довір'я. І в них є туга за старим, рідним краєм, тільки не така гостра, не така свіжа, як у нас. Напевно багато з них вернулось би в сприятливий час назад.

Вірно, що такий час, найкращий час нашого життя настане.

Р. К.

Поселенці організують спілку

(Вінніпег, Канада)

З початком січня ц. р. у Вінніпегу (Канада) відбулося посвячення дому, що його купили і влаштували прибулі недавно українці з Німеччини. Тридцять з-поміж них ще в Німеччині заснували спілку, метою якої була спільна допомога у влаштуванні на нових місцях поселення. Тринадцять членів спілки прибули вже до Канади й тут під проводом п. Всеволода Листвича придбали собі з допомогою місцевих українців 160-акрову фарму, дім у Вінніпегу і вантажне авто.

Вінніпезький часопис «Вінніпег Трібюн» надрукував з цього приводу статтю, яка інформує канадійців про український почин і про провідників і членів спілки.

«Всі вони — читаємо там — зустрілися ще 4 роки тому в Німеччині в таборах ДП британської смуги. Вік їх 20 до 30 років і всі говорять по англійськи.

В розмові з нашим кореспондентом п. Листвич сказав: «Ми так добре жили в таборі, що вирішили створити групу людей, які допомагали б собі досягнути поставлену мету.»

Кожен член групи мав у Канаді родичів або друзів і вони вирішили переселюватися туди.

Спочатку група добилася до Англії, як сільсько-господарські робітники. Своїми плянами зацікавили вони одного урядовця міністерства праці і він допоміг в тому, що група під час перебування в Англії могла разом жити і працювати.

Перший із групи добився до Канади п. Листвич, 1. травня м. р. В. Ша-

усним договором всі члени спілки, як тільки прибудуть до Канади, стають співвласниками, фарми, дому й авта. Кожен вкладає теж свій пай до спільного фонду.

Зараз трьох членів працює на фермі, інші у Вінніпегу, де живуть у власному, посвяченому в січні домі.

П. Листвич заявив, що він сподівається, що за два роки пощастить групі зреалізувати першу ціль, а це — створити справжню кооперативну фарму. Дальшою цілю це — для кожного з членів створити власне підприємство або придбати власну фарму.

Участь у спілці добровільна. Кожен член, як схоче, може відійти. Одним з претекторів групи є видавець Іван Тиктор.

Жінки й чоловіки у США

(Ст. Люіс)

«Я дальше працюю і часто покидаю працю, бо це дозволено, для мене ж велика вигода. Бо ж . . . у моєї хаті жде мене робота, яка мені все ще не спикрилася. З наших розваг — це читання «Ліса Микити» й українських європейських часописів.

Жінки тут багато працюють, бо ж не можуть дозволити собі на домашніх помічниках. Зате ж не перуть, ні не мють посуду, бо це роблять машини (під час відвідин кожна господиня ними хвалиться і всі їх оглядають). Коли котра не має машини до миття посуду, то робить це чоловік (поділ праці). Такий тут звичай. Виношування сміття, миття посуду, купування харчів — усе це робота чоловіків. Але ж мій під багатьома оглядами залишився таки європейцем. Інколи хіба їздить до міста купувати все, що треба, щоб я могла мати час на відпочинок.

Ми святкували тут «латинські» свята і в нас вже по Різдві. Різдвяні свята святкують американці дуже врочисто, але найбільше уваги присвячують дарункам, що їх «приносить» Santa Claus (Сенга Клос), начеб нам Св. Микола в ніч перед Різдвом. Святої вечери нема. Іграшки дуже змодернізовані (залізниці з семафорами, регулюванням швидкості, освітленими вагонами тощо), що й дорослі бавляться.»

М.

Українські діти в Тунісі

варський, залізничний робітник і власник фарми у Саскечевані дав за нього поруку і можливість працювати на фермі. Тут працював він влітку під час жнив і на зиму перейшов працювати до Вінніпегу. З допомогою місцевих українців придбав він дім вул. Мюльвай 608 і спровадив до Канади 12 членів групи. З останнім транспортом прибула до нього його ж дружина й 4-літня дочка.

Згідно з оригінальним колишнім

Дитячий садок у Веярн (Німеччина)

Ялинка українських православних дітей у Регенсбургу Фото: І.

Львівська Богема

Бретики на Парнасі

Це був час, коли ще по Львові гуляв собі свobodно й безжурно Янгол Надхнення, не зважаючи й на мить на сресі, що їх поширював про нього, прибулий недавно з петлюрівською еміграцією, мистець — Павло Ковжун.

Хоч який модний був тоді і сам мистець і його графіка серед львівської публіки, то все ж з революційними поглядами Ковжуна мало хто погоджувався. Але й сам мистець не розповсюджував своїх «сресей» надто широко, не сипав ними — мов з рукава — на ліво й на право. Для тієї мети мав він свою побліку, невеличкий гурт вечірніх «штамгастів» у львівській каварні «Централка».

— Надхнення? — говорив він іронізуючи, — нема взагалі надхнення! В мистецтві треба вміти й більше нічого. Мистець робить картину так само, як швець чоботи. Саме ж надхнення — це видумка різних Новаківських і взагалі ерунда!

Такої менш-більш думки були й інші мистці, прибулі теж недавно до Львова: Крижанівський, Бутович, Лісовський і другі. Із львівських пристали до товариства: Осінчук, критик Голубець, Іванець та Музикова.

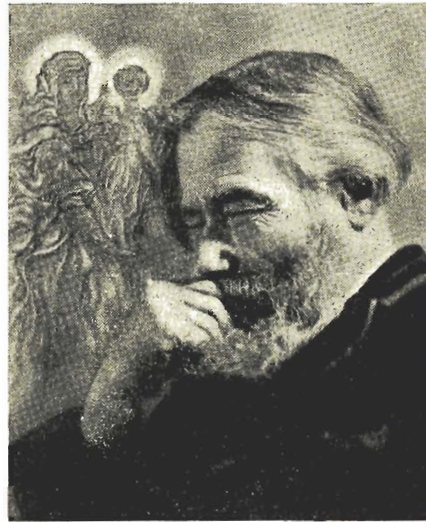
Всі вони навіть моду іншу завели: Не носили великих чорних стяжок на шиї, стригли чуприни на цивільний лад і продавали свої образи без сентиментів, так же просто, як продають чоботи. Коб тільки купці!...

Коли вісті про те докотилися до Новаківського, він лютував як Зевс на Олімпі, забував про свою хвору ногу, бігав по кімнатах і, стукаючи своїм дужим п'ястком об стіл, вигукував:

— Ага! Ковжунчики! Голубчики! Та я вас усіх — ось так! — І невдвозначним жестом руки в рокив

дуже нецікавий кінець Ковжунові та його компаньонам.

Учні і приятелі-звєличники, що їх Новаківський мав завжди багато, обурювалися разом із ним. Вони теж розуміли і підходили до мистецтва інакше — більш за утертими та виробленими вже традиціями і штампами «старих, добрих часів.» Сам же

Олекса Новаківський
Фото: М. Шалабавка

Новаківський виховувався у Кракові тоді, коли в Академії панували — Матейко, Мальчевський чи Виспянський і пройнявся увесь атмосферою тодішнього буйного мистецького життя.

Багато кружляло тоді правдивих і неправдивих анекдот про краківських мистців, які добре характеризували їхній підхід до мистецтва взагалі і їхнє ставлення до громадянства зокрема.

Пригадую одну, яка дуже різко зударялася з новими гаслами, що їх приніс із собою Ковжун та його одноподумці.

Ось вона:

До Мальчевського заходить молодий польський аристократ:

— Я хотів би купити якусь картину.

— Що-о? — визвирився на нього Мальчевський.

Аристократ повторив своє прохання. Мальчевський почав шукати чогось між образами під стіною. Яке ж було здивування звєличника мистецької творчости, коли Мальчевський замість картини добув здоровенну палицю.

— Чи думаєте, що картини — це чоботи, що їх можна купити! — гукнув він і кинувсь з палицею на аристократа, який, не чекаючи дальших пояснень, чкурнув скільки сили було в ногах.

Атмосфері краківських мистецьких кіл був вірний і Новаківський, хоч і не кидався з палицею на — й так нечисленних тоді покупців, але своїх образів таки не продавав.

Трапилось колись, що до Новаківського зайшли якісь італійці і хотіли купити один із багатьох етюдів церкви св. Юра. Давали величезну, як на тодішню львівську «мізерію», суму, здається, тридцять тисяч злотих. Новаківський кинувся окунем й етюд продати не хотів. Одна із присутніх тоді пань взяла Новаківського під руку і, перейшовши з ним у другу кімнату, намагалася вговорити мистця. Переконувала довго й «на розум», що в хаті мистцевій біда, що неса цього і того, з'ясувала просто Новаківському цілу його хатню ситуацію, якої мистець ніколи не бачив і не знав. Новаківський спокійно вислухав добродійку й укінці запитався:

— Пані добродійко, ви маєте діти?

— Маю.

— А чи ви продали б котре із них?

Добродійку це просто приголомшило:

— Як можна порівнювати діти з образами! Врешті ж, чи ви не можете собі такого Юра ще намалювати?!

Новаківський тільки хитро посміхнувся, сказав, що з дітьми можна б собі теж так порадити і на цьому розмова закінчилася.

Італійці пішли з нічим.

Але не завжди було так погано з матеріальними справами мистця. Небудовна атмосфера, що її створював навколо себе Новаківський, магнетичною силою притягала різних аматорів мистецтва і меценатів, які вже дбали про те, щоб час до часу «полатати» якусь фінансові справи мистця. Знаючи про те, що в Новаківського образі купити не можна, улаштували справу так, що хтось із них позичав Новаківському більшу суму грошей і «під застав» брав образ Новаківський, ясна річ, довгу не сплачував і картина залишалася в довжника. Це було свого роду «окружне купно». До цього час до часу діставав мистець деякі суми на удержання Мистецької Школи від Митрополита Шептицького.

Можна сказати, що Новаківський жив справді таки «з атмосфери» і в тому бив «во всю» тодішніх львівських мистців.

Тогочасна публіка вимагала до кожного образу якоїсь спеціальної «приправи» — якоїсь легенди чи «казки для дорослих», яка б в'язалася з образом в одну цілість. І тут безконкурентним майстром був одинокий Новаківський.

На посмертній виставці образів Новаківського — на одній із картин, що на ній був намальований куц черемхи, можна було — відігнувши полотно від рами, прочитати такий підпис: «До циклу — Французька революція. Доба пореволюційна — Наполеон Бонапарт». Дехто, дізнавшись про такий надпис, годинами стояв перед картиною, шукаючи між черемхою Наполеона, достоту так, як на журнальній сторінці «Для роззаги» в малюнку з мисливим шукають — зайця.

Весело було дивитися на такого глядача, але ще цікавіше було б бачити його — наприклад — тоді, коли б біля нього з'явився сам Новаківський, щоб поглибити оцей ребус довгою розповіддю про власну творчість та Наполеона в черемсі.

Це й саме був отой «сос», що в ньому Новаківський подавав громадян-

ству свою творчість, і в якому воно й хотіло бачити все тодішнє українське мистецтво.

Тогочасних модерністів це нерувало і велика радість була в «Централці» із кожної витівки, що її інколи повелось комусь із них зичинити Новаківському.

Довго втішалися й розповідали собі про витівку самого таки Голубця, найбільшого авторитету тодішньої мистецької критики, прозваного популярно «Мольом».

Голубець любив час до часу випити і подискутувати про мистецтво, але вимагав пошанування власного авторитету і не любив щоб будь-хто поплескував його по плечу, хіба під умовою якоїсь більшої позички.

Було це саме перед першою виставкою Гуртка Діячів Мистецтва. Комітет цієї виставки доручив Голубцеві доставити якимось чином на від-

криття Новаківського. Справа була нелегка, бо Новаківський уже від багатьох літ не виходив цілком поза поріг власної хати. Причиною була якась невідома хвороба мистецької ноги. Навіть по хаті ходив він шкутильгаючи і підпираючися здоровеною палицею.

Вертаючися із засідання Комітету і роздумуючи над всіми можливостями перевезти Новаківського на виставку, Голубець зустрів у трамваї лікаря Панчишина. Знаючи, що саме П. лікує Новаківського, Моль звернувся до нього:

— Слухайте, докторе! Яку хворобу має в нозі Новаківський?

Панчишин кинувся і відповів трохи грубо:

— Здоровий, як віл! Він тільки вмовив у себе якусь недугу і ніякою силою переконати його не можна, що нога цілком здорова.

Мольові вистачило це аж надто.

В день відкриття виставки він особисто із двома студентами під'їхав «фіякром» під будинок Новаківського. З'явившись в мистця, намовив його їхати з ним. Студенти посадили мистця на крісло, знесли по сходах на вулицю і перетранспортували до повозу. Під будинком Музею НТШ, де відбувалася виставка, внесли його знову ж на кріслі нагору і внесли так на виставкову залю. Там, відсидівши урочисте відкриття, Новаківський сам, власними силами звівся з крісла і, підпираючися палицею, пі-

шов розглядати виставку. Голубець розважав його увесь час розмовою і придержав, поки не розійшлися відвідувачі і не залі не залишилися тільки вони обидва та ще й студенти, що мали «відставити» Новаківського додому. Коли Новаківський сказав, що йому вже крайня пора їхати, Голубець шепнув щось студентам і вони, як і перше, посадили мистця на крісло і понесли вниз по сходах.

Але, опинившись на першому поверсі, поставили крісло на закруті і мовчки пішли назад нагору. Новаківський не відразу зрозумів свою ситуацію. Декілька хвилин сидів спокійно, сподіваючися, що студенти вернулися тільки за чимось там нагору. Але студенти не з'являлися. Мистець почав нервуватися, а далі й гукати.

Але нагорі було тихо, ніхто не відзивався.

Мистець почав викукувати все голосніше:

— Гей, люди! Та рятуйте бідного каліку! . . .

Вкінці, коли ніхто таки не з'явився, звівся із крісла і поволеньки, притримуючися стіни, зійшов сам униз. Але й повозу під будинком не було. Проклинаючи Голубця і цілий світ, Новаківський хоч-не-хоч спробував власними силами іти додому. Як на те, ж, від вулиці Чарнецького до площі св. Юра не дуже то близько! . . .

Як ішов Новаківський — невідомо. Відомо тільки, що в третій день після цієї пригоди бачили Новаківського в . . . кіні.

З того часу, хоч мистець і не визбувався палиці, але хотів уже прости і на хворобу ноги не нарікав, хіба у хвилини дуже тяжкої душевної депресії.

Все ж ця пригода була довго ще не то аргументом, але таки довбнесю в руках Ковжуна. Мовляв, дивіться, як хворобу у нозі, вмовляє Новаківський у себе і в публіку оту видну силу надхнення, що спливає на мистця під час творення.

«Централка» лікувала, а Янголеві Надхнення не залишалося нічого, як тільки з великої образи і гніву «зляти черв'яка» в котромусь із львівських шинків.

Еко

РЕВУХА

А наш батько Ревуха
Отаман завзятий —
Зібрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти!
Граї же, море, Чорне море,
Гала-гірі! Гей!

Перша чверть 19. століття — доба Романтизму. Люди тієї доби — люди пози й довільної гри. На оголений простір стола, разом з колодою карт, покладено два пістолети. Удано байдужою рукою, пальцями, що не тремтять, годилося вибрати один з них; не кваплячись, піднести його вгору, прикласти холодний отвір до скроні й натиснути. Що з того, якщо краплі крові забарвлять біле поле витягненої з колоди карт винової кралі?

Демон, або янгол, посланець пекла або неба, титан або ніщо, абсолютне добро або зло, — ні з чим меншим люди тієї доби не мирились. Хаосові їх дум відповідав хаос злихавлої природи: морська буря, край кручі, піски пустелі, самота гірських верховин, де в вічній тиші не чути нічого окрім вірлячого клекоту й плюскоту води, що палає зі скель.

Митці малювали своїх сучасників на тлі грозової негоди: вітер гне дерева; червоносині зигзаги блискавки прорізають чорноту хмари. На поєднанню пляні руїни замку, або уламок надмогильної колони. Він стоїть на краю безолні, його чоло оповите тайною й на його обличчя лягла печать невимовного страждання.

Улюблені книги Наполеона були Плутарх, Макферсонові «Пісні Осіяна» й Гетів «Вертер». У Байрона були наслідувачі, але не було суперників. Літературні образи Чайлд-Гарольда, Прометей, Каїна, Дон-Жуана керували уявою й поведінкою людей. Жінки мріяли про вроду янгола й серце демона. Кинджал убивці чоловіки ховали під явасю ченця.

Це Романтизм двадцятих років 19 ст. одкрив для нас вищуканість елементарного, культуру дикунів, осібність нації.

ШЛЯХИ ХИМЕР

Вацлав Ржевуський народився коло 1785 року. Він походив з родини, яка протягом 17 ст. зробила в Польщі несамотовито блискучу кар'єру. Його праїд, дід і батько з покоління в покоління посідали становища коронних польних гетьманів Речі Посполитої. Хлопчиком було 4 роки, коли у Франції спалахнула Революція, і вісім років, коли року 1793 його батько, покинувши Польщу, переїхав до Відня. По останньому поділі Польщі, Северин Ржевуський зрікся отчизни. Він не уявляв собі, що отчизна може існувати поза державним підданством і державна поза особою монарха. Сказана ним фраза стала крилатою: «Речі Посполитої більше не існує. Ми повинні вірно служити іншим монархам!»

Закінчивши у Відні військову школу, Вацлав Ржевуський року 1809 брав участь, як гусарський ротмістр, в битві під Асперном проти Наполеона. Він

був одружений, але його шлюб з Розалією Любомирською не приніс щастя ні йому, ані їй; вони незабаром розійшлися й жили осібно.

Палкий прихильник поглядів Ж.-Ж. Руссо і жадібний читач його творів, він більше мріяв «про поворот до природи» і «втечу від цивілізації», ніж про військову кар'єру, і тому, після батькової смерті року 1811, він поспішив покинути військову службу й вийшов у відставку. Смерть батька зробила його власником кількох десятків містечок і тисячі сел на Волині й Поділлі. Тридцять тисяч кріпаків селян працювали тепер на нього.

Деякий час він прожив на Україні. Він мешкав у Крем'яниці, але, коли його

Талісман Ревухи: Документ розписаний тасмним письмом

мо обридали крем'янецькі розваги серед «золотої молоді», він кидав місто й вертався до свого маєтку в Кузмині, де в супроводі козаків гасав на конях по степах і лісах.

Кілька любовних пригод, що народили багато розгону, кілька двобоїв (він часто й охоче посдинкував), та низка блискуче виграних кінських перегонів принесли йому репутацію фехтувальника, їздця й спокусника. Свій час він ділив між кінсьми й жінками. Не було коня, якого б він не приборкав; не було жінки, яка встояла б проти бурхливих поривів його пристрасної натури.

Вацлав Ржевуський — людина своєї доби. Він романтик, людина межевих ситуацій. Однаково, чи справа йшла про газард в картярській грі, про народне визволення, кохання до жінки, любов до коней, або кричущий крії піджака й вибагливу форму капелюха. Він — сноб, денді, скептик, і, разом з тим, палкий ентузіаст, фантаст, людина крайнощів, складна натура, що сполучує низьм цивілізації і цноту дикунства.

Високий на зріст, широкоплечий, худий і жиливий, людина надзвичайної м'язової сили, він з постаттю атлета зв'язує галантну вишуканість кавалера. Кров його отруєно нудьгою за екзотикою. Він примхливий і несподіваний. Сюрдот світської людини він змінить на бурнус араба, щоб потім промінати його на вишивану сорочку і свитку селянина-волинця.

МРІЯ ПРО СХІД

З України він переїздить до Відня. По предках гетьманах він успадкував одвічну, старошляхетську, непереборну й неподільну пристрасність до коней. Це було щось далеко більше й дужче, ніж потяг спортовця, захоплення кавалерійського офіцера, професія, або звичка. Це було покликання. Доля. Фатум.

Його стаїні були найкращі в Відні. Він ніколи не надавав значення, якщо, з'явившись на побачення, він приніс із собою до коханця теплий пах коня або стаїні. За деякий час до звичних запахів лорозого вина, тютюну і кінської стаїні почав домішуватись легкий пах свіжкової кіпоти й увілі ол старовинних рукописів і книг. Йому могло бракувати часу для побачень з коханками, але він знаходив його досить для розмов з ученими й праці у книгозбірнях.

Найкращі коні арабські. Аравія — стчизна найкращих в світі скакунів. Пристрасть до коней звернула його увагу на Схід. З наподегливою ретельністю він відлається орієнталістичним студіям.

Він листується з славетним орієнталістом Юлієм Клапротом і одержує од нього томи, видавані ним „Asiatisches Magazin“. Йозеф Гаммер, пізніший барон Пурстелль і перший президент австрійської Академії Наук, багатокротний перекладач і секретар посольств в Туреччині й Єгипті, стає його сердечним другом; разом вони видають розкішний часопис, присвячений орієнтальним студіям, „Die Fundgräber des Orients“. Маронітський священик, професор віденського університету Антін Аріда вчить його вимови арабських слів. У турецького адмірала Рамуз-паші, що втік із Стамбула, він бере лекції турецької мови.

Сукупність ґрунтовних знань, що їх він набув в обох, однаково близьких йому ділянках конярства й арабсько-турецької археології й філології, принесли йому не тільки членство в багатьох Академіях Наук, але й дозволили дійти до поважних наукових вислідів. На підставі арабських джерел і зібраних ним фактів він зміг пролити світло на темні питання походження польської шляхти й власної своєї генеалогії. Він почав твердити, що польська шляхта — це нащадки чотирьох арабських племен, які перед двома тисячами років вийшли з гір Неджду й вимандрували на Північ Європи. Щодо нього, то він є прямий спадкоємець імператриці Зіновії, королеви Пальміри.

— Я шляхтич, ото ж я природний бедуїн! — казав про себе Ржевуський.

Його отчизна — Схід. Свою національну самосвідомість він пов'язав з екзотичною мрією про Схід. Він не був самотній. Це романтики закликали повернутися в «дім отчий» і шукання пра-вітчизни, країни, звідки прийшли батьки, запалило уми сучасників. Ця доба проголосила саме, що пра-вітчи-

зною всіх європейських народів і мов с Індія, с Схід.

Він мешкає у Відні, студіює книги про Аравію, видає фаховий журнал з археології Сходу, плекає в стайні арабських коней і мріє про подорож до Передньої Азії. Він мріє побачити землю своїх батьків, вклонитися їх могилам, одвідати руїни Пальміри, де царювала колись Зіновія й придбати чистокровних арабських скакунів. Він хоче скинути з себе ярмо згубної цивілізації й жити в умовах природи.

Щоб пізнати людей на лоні природи, Шатобріан їздив до ірокезів Америки, Ржевуський поїхав до Аравії.

Позаставлявши свої маєтки, постягавши борги, доставши замовлення на арабських коней від Олександра I-го й вюртемберзької королеви, Катерини Павлівни, він, в супроводі секретаря, лікаря, ветеринара, ескорти козаків і з великою сумою грошей, наприкінці 1817 року, покинув Відень і виїхав до Царгороду.

В ПУСТЕЛЯХ АРАВІЇ

Чи можна жити небезпечно? Чи можна небезпечно ствердити як вищу мету життя? — Ржевуський зробив це. Свобода, втеча від цивілізації, екзотика визначили напрямок його життя. Як часто йому грозила небезпека й смерть зазірала йому ввічі! Віра в себе й у магічну силу кародійної зірки Кавкаб врятували його з становища, яке здавалося безнадійним. Він повірив: що фантастичнісі, то правдивіші; що таємничіші, то привабливіші!

У січні 1818 року він відплив на кораблі з Царгороду до Алепо. Прибувши до Сирії, він, протягом 5 місяців, у супроводі кількох козаків, мандрував по різних місцях, викликаючи скрізь серед Аравію подив своїм багатством і щедрістю. Згодом на короткий час він повернув до Стамбулу, щоб урегулювати свої грошові справи, тоді знов з'явився в Алепо, улаштував тут для себе постійний осідок і звідти робив численні виїзди у глиб арабської пустелі.

Намагався в усьому бути подібним до Аравів. Добре знав мову, коней, конан і його приписи. Запустив пишну бороду й змінив європейський стрій на арабський. Людина екстравагантних вчинків, несподіваного жесту, перебільшених почуттів, він завжди й охоче йшов назустріч небезпеці. Грав життям.

На чолі валки побожних палігримів, удавши з себе мусульманина, він одвідав Мекку, священне місто магометан, хоч це й було заборонено для християн під погрозою смерті.

ЧУДО НА МОРІ

Іншого разу на малій турецькій фелюзі він плув уздовж узбережжя. Несподівано зірвалася буря, підхопила човен й погнала його в море. Два дні без перерви, не вщухаючи ні на мить, буря мотала їх по хвилях. Хвили одна по одній перекочувалися через чардак. Скрізь було повно води; не було змоги розвести вогонь, щоб зварити їжу, або висушитись.

Це вже не був корабель і це вже не були люди. Це була купка трісок, що ще якось трималася і потомлені люди, що, божеволіючи, з піною у рота ка-

чалися в власній своїй блювотині. Кожна мить здавалася останньою. Крик «тонемо, тонемо!» прорізував засмерджену пітьму вузького льоху. Хаос опанував світ.

— Ну, що як, Соколе! — кризь вить бурі спитав Ревуха, схилившись до козака.

— Що Бог дасть, пане! — відповів Сокол.

Він, як і інші козаки, що був тут з Ревухою, прикрутив себе ременем до дубової балки. Відсутній для всього, що діялося довкола, він смоктав давно згаслу люльку. Він сидів, скоцюрбившись, немов не тут, а десь на Волині в Саврані поринув на пасіці в золоте гудіння бджіл, або, якщо й тут, то немов байдуже було йому, чи гинути, чи не гинути. Мовляв, що це його обходить? Звісно, бусурмани, татари! І все в них не по людськи, по бусурманськи! І вони самі — і їхнє море таке.

— Якось то воно буде! — сказав козак, щоб потішити пана.

Як і всі інші, Ревуха страждав од холоду, гулу, свисту, крутіння. Мокра сорочка липла до тіла. Струмки води стікали по спині й череву. Як і інших, його поривав одчай. Але найбільше він страждав не від цього, а від неможливості активно діяти. Він не хотів гинути, як сліпе цуцня, кинене в калюжу.

Інші зітліли і згасли, він прокинувся. Що менше можна було сподіватись на порятунок, то більша певність прокидалася в ньому. В ньому ріс протест. Він хотів чинити спротив. Замість коритись, він волів змагатись.

Наприкінці другого дня, коли всі зневірилися в можливості порятунку, і матроси, знесиливши, відмовилися щось робити, а капітан в розпачі лише розгублено лопотав, що їхня фелюка всеодно розіб'ється об рифи, Ревуха перейняв команду. Надхнений вірою в зорю Кавкаб, він наказав розвинути на щоглах вітрила. Це був безглуздий, божевільний наказ: в бурю на кораблі розвинути вітрила, — але це був наказ. І чи не це було найголовніше?! Божевілля стихий він протиставив божевілля власної волі. У своєму записнику Ревуха згодом занотував: «Якщо кораблик мав розбитися і море його поглинуло б, то хіба не все одно, чи це сталося би на хвилину раніше, чи на хвилину пізніше?!»

Штормовий вітер рванув утле суденце. Важка фелюга, з легкістю ластівки, понеслася по хвилях. З розвиненими вітрилами човен нісся назустріч вірній смерті. Шал лету захопив його. Хотілося кричати, стрибати, співати. Він пізнав, що є спокій в бурях,

що є радість бурі. Він раптом відчув, що загинути, або врятуватись залежить тільки від нього. Досить йому сказати морю, щоб море уцухло й море уцухне.

Чи може за словом людини вгамуватися море? . . . Він повірив, що він може зробити це.

Він наказав скликати всіх, що ще могли рухатись. Вони зійшлися і скупчилися довкола нього. Він стояв на містку стернового, а вони збилися біля його ніг, нужденні, виснажені, обернені вніщю. Здеревенілі колоди, струхлілий порох, зігнілі трупи. Сповнені жадою чуда, ладні благословити, або прокляти, вони стояли, чекаючи.

Він тоді простяг руки до моря і закричав.

— Розгойдана морем стихіє, приборкай свою сваволлю, а ти, вітре, сине хаосу, наказую тобі, стримай свій подих. Наказую вам в ім'я Предвічного Бога. Господа обох світів!

Він сказав це і в ньому прослизнув сумнів. А якщо чудо не станеться і все лишиться вимівкою блання з ямаркового балагану? . . . У своєму записнику Ржевуський відзначив: «Я вважав, що коли судно затоне, то з ним згинуть всі свічки мого безглузлого вчинку, але, коли вони врятовуються, то слава про мою чародійну силу поширяться серед бедуїнів і це стане для мене в пригоді».

І раптом чудо сталося. Море вщухло, розвіялися хмави, засяяло сонце. Люди прийшли до Ревухи, з сльозами вдячності цілували його руки, край його одягу й славили його як рятівника.

«ВІНЧАНІЙ СЛАВОЮ»

В короткім часі чутка про чудо рознеслася по узбережжю, проникла вглиб країни, поширилася по містах і оазах і всі славили Ревуху і з подивом говорили про його таємничу владу над духами.

Плем'я Феданів в захопленні од його мужності прийняло його до свого складу. Воно назвало його своїм еміром і дало йому ім'я Тадж-ель-Фаджера, що значить «Вінчаний славою». Тринадцять інших арабських племен визнало за ним цю гідність і це ім'я.

В Тель-ель-Султане емір Душ-ібн-шейх племені Феданів, з цього приводу на честь Ревухи відбув гучну урочистість. На свято запрошено також інші племена. З племені Себаа прибуло дві тисячі бедуїнів, а також шейх Неджеріс, дядько еміра Душ-ібна-Різано баранів, управлювано кінські перегони. П'ять день тривали ці забави. З кінцем п'ятого дня відбулося урочисте прийняття посланців од великого племені Амурі, які прибули просити еміра Душ-ібна про мир.

Ревуха так описав це прийняття в своїх записках: «У той день, коли я вже мав від'їжджати до Пальміри, щоб одвідати там шейха Сулеймана, емір Душ-ібн наказав привести посланця й сказав, звертаючись до нього:

— Чи ти знаєш, що я син Ібена. Постраха пустині?

— Знаю, еміре!

— Чи ти знаєш, — сказав він далі, — що я всемогутній і що я можу знищити твоє плем'я?

— Так, я знаю про це, мій пане, і тому мене й послано до тебе просити про

мир і скласти з тобою союз через хліб та сіль!

Тоді емір показав на мене й спитав: — А чи ти знаєш оцього, що сидить обік мене?

— Я бачу, що це видатна особа; верблюже сідло, окуте золотом, править йому за сидіння і біля сідла його коня привішено булаву, знак його влади, але я не знаю, як його звать.

— То знай, — промовив емір Душі, — що то шляхетний і славний Тадж-ель-Фагер Абд-ель-Нішан, емір і шейх арабів, вождь тринадцятих, союзом об'єднаних племен. Він мій брат, мій друг, через хліб і сіль. Йому підвладні бедуїнські племена Північної зорі могутнього Іскандера (Олександра I) і в його жилах тече кров чотирьох племен Аназес, які дві тисячі років тому вийшли із гір Неджду. Він знається досконало на породах наших коней і є нащадок Зіновії, імператриці Тадмору. Якщо він їхатиме повз ваші намети, то прийміть його і дайте йому почит. А тепер сідай і їж з нами.

Він сів і їв з нами.

Була шоста година, а за дві години сідало вже сонце. Мені був час їхати. Емір Душі подарував мені баранього козущка й тричі гукнув:

— Привести драматера для еміра Тадж-ель-Фагера.

І з усіх сторін, з усіх наметів озвучилися голоси: «Мир з тобою».

Привели драматера, свою улюблену кобилу Муфташарах я наказав прилягати за гиздечку до сідла верблюжичці й рушив у дорогу.

Але дорога до Пальміри не була населива для еміра: В країні панував неспокій, в Багдаді ув'язнили багато арабських шейхів, вибухли повстання і не знати було, яке плем'я дружне і яке вороже.

Сталося так, що Ревуха відразу натрапив в дорозі на вороже плем'я, яке взяло його в полон і вирішило його стратити. Лише щасливий випадок в останню хвилину врятував його з цієї трагічної ситуації. Заприязнений князь, який пізнав його, визволив його і далі вони рушили в путь разом.

Ще того дня вони мали дістатися до міста Сонех, але їм це не пощастило. «Коло сьомої години кобила князева і мля Муфташарах піднесли голови, почали стригти вухами й тривожно їржати. Князь сказав: «Деся поблизу є ворог!» і наказав стати табором, збити вкупу верблюдів, а збройним вишикуватись. І справді незадовго ми побачили вершників, кіпачів і на верблюдах. То була група арабів з племені Гін-Геддалу, що їх шейх перебував у ув'язненні в Багдаді. Зі стрілами вершники понеслися на наш табір, але їх було відбито пострілами. За деякий час вони повторили напад. Ми билися з ними до пізньої вечірньої години, відбиваючи по кілька разів їх уперті напади. Ніч спинила бій. Під покровом темряви нам пощастило одірватися од ворога й ми рушили далі. На ночівлю ми розташувалися в долині Вад-ель-агриб, званій так через безліч скорпіонів. Перед світанком ми зналися з місця і через три години приспішеної й важкої їзди ми досягли малого оточеного стіною міста Сонех, де князь гостив мене три дні». (Д. б.)
Г. Домонтович.

В нашій *Alma mater*

На найвищому поверсі будинку німецької школи при Версайлерштр. у Мюнхені містяться вже три роки наша «ALMA MATER» — Український Вільний Університет. Зупинився тут на своєму шляху чужиною, який іде вже більше як 27 років, неначе символ нашої скитальної долі.

Коли я йшов туди на розмову, я, признаюся, вагався ставити це значайне питання: «що чувати?» За наших часів боїлися почути зайвий раз нарікання, побачити зажурені облич-

диться чути слова подиву й признання чужинецьких наукових робітників про наш університет; багато з них, так ось ректори німецьких високих шкіл з Мюнхену, відвідували УВУ. Показує цікаві листи: між ними листа п. С. С. Віп-а, шефа відділу Університетів при уряді Військового Губернатора Баварії, який дякує за гостинність під час його відвідин в УВУ; він радий, що «побачив безпосередньо нашу працю й усі труднощі, серед яких УВУ так героїчно йде вперед».

Але розвиток еміграційних питань ставить, зрозуміло, і нові завдання перед УВУ, може нові експерименти, нові перспективи. Проф. Мірчук тієї гадки, що УВУ, як осередок, ще довго мусітиме лишатися в Німеччині; може в інших країнах постануть його відділи-філії. Це ще справа майбутнього. Але один проєкт реалізують вже тепер: Інститут Заочного Навчання при УВУ. Це може оте найбільше «що чувати». П. Ректор радить мені поговорити докладніше про цей цікавий Інститут з Головою його Кураторії проф. д-ром Кубішовичем, або його Директором проф. д-ром О. Кульчицьким.

Від проф. Кульчицького я й дістаю нові інформації. Думка про Інститут подала із практичного міркування над нашою емігрантською долею. Ясно, що правильне щоденне відвідування лекцій в Університеті буде для великої більшості нашої молоді трудним, а то й неможливим. Буде вона розпорошена по світі, буде працювати на прожиток. Але вона схоче вчитись і повинна вчитись; вона й повинна пізнати й поглиблювати знання рідної української культури і українських проблем. Не тільки українці, але й чужинці багатимуть студіювати українські питання. Основним завданням УВУ — уможливити це. І власне Інститут Позаочного Навчання створено для цього. Хто не зможе просто студіювати звичайною системою в університеті, може вчитись позаочно. Інститут організовано на зразок, що їх багато в англо-американському світі. Але, зрозуміло, має ще і свої особливості. Наголос покладено на українознавчі науки, яким посвячено ввесь перший рік студій. Це підвалина студій і обіймає широко усі дисципліни знання про Україну — усі з погляду проблематики української людини й потреб української духовності. А дальші роки студій провадитимуть в трирічних відділах: гуманістичному, правничому, економічному та журналістичному. В різних скупченнях української еміграції працюватимуть іспитові комісії, складені з членів УВУ й визначені його Сенатом. Ясна річ, рівень студій і вимог для іспитів буде університетський, а професорами будуть тільки професори й співробітники УВУ.

Коли я, розпрощавшись, сходяв вниз, то мене недовіря у «що чувати?» було розвіяно. Бо на Українському Університеті справді щось чувати: багато доброго чувати!
Юст.

На фото: Проф. Д-р Юрій Панейко, Проф. Д-р. Іван Мірчук, Проф. Д-р Вадим Шербаківський

чя, відчуті нотку зневіри. То й дивується, що в УВУ життя струмить жваво, як раніше, перед грошевою реформою, а слова керівників його — Ректора проф. Д-ра Юрія Панейка і Проректора проф. д-ра Івана Мірчука — сповнені оптимізму.

Адже фінансову кризу, що після валютної реформи підірвала основи багатьох наших установ, пережив УВУ спокійно. Правда, в останньому семестрі мав він біля 650 студентів, тепер їх тільки 300. Але проф. Мірчук пам'ятає часи в Празі, коли Університет мав усього 80 студентів — і нестривав. Во мусів перетривати!

Навпаки, каже Ректор проф. Панейко, саме тепер можна бути гордим з нашого УВУ. Він не тільки єдиний справжній і вільний український університет на світі; не тільки досі єдиний слов'янський університет за межами большевицької сфери впливу; але він, як новий тип високої школи, став прототипом і зразком для ряду нових університетів, як ось для балтійського університету біля Гамбургу, для Вільного Берлінського Університету, для нового чеського вільного університету в Людвігсбургу.

А Проректор проф. Мірчук, що є неначе референтом зовнішнього зв'язку, розказує, як часто йому дово-

Сни кажуть правду

«Стан психіки у сні» — пише психолог Кречмер, — «можна порівняти із сніненою за шлюзами глибокою водою, коли допливи й відпливи замкнені. Як зів'яле листя у воді снуються поздовж і поперек поодинокі образи снів і фрагменти образів, що під впливом глибоких почуттєвих вирів інколи із собою збиваються, то знову роз'єднуються. В день шлюзи піднесені, та все пливе енергійно і постійно сильним, прямим струмом до мети млинського колеса».

Не про ці поодинокі зів'ялі листки — сонні марева, ані про їх чергування — низку символічних образів, або про **рушійні психічні сили глибоких підсвідомих вирів** збираємося сьогодні говорити. Ставимо собі питання: Які це психічні сили, що викликають та сформлюють сні і звідки вони беруться?

На це питання різно відповідають різні психологи.

За Фройдом рушійною силою в процесах творення снів являється **сила нездійснених бажань**. Простий приклад пояснить нам це твердження:

П'ятирічному хлопчикові батьки наказали поділитися черешнями із однопітком. Наступного дня хлопчик оповів свій сон: Снилось йому, що він з'їв усі черешні.

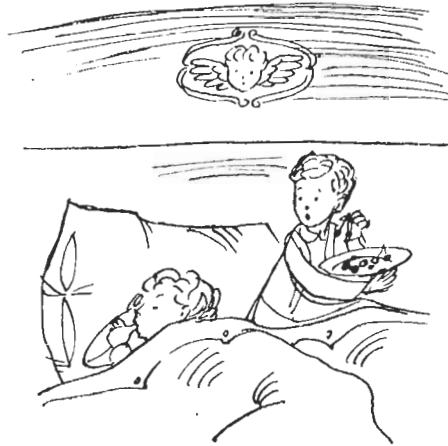
Хлопчина бажав собі, ясна річ, з'їсти всі черешні. Твердий примус батьківського наказу — як Фройд каже «принцип реальності» присилував його зрестися свого бажання і намагатися його призабутти. Відсунене силоміць «зшитовхнення» в підсвідомість призабутого бажання, нездійснене і нездійсненне на яві, намагається у сні принаймні **явно здійснитися: оформлюється в сонному мареві**. Таким чином сон за Фройдом — **явним здійсненням нездійсненого, часто навіть нездійсненого бажання**.

Правда, тільки в небагатьох випадках зв'язок поміж заспокоєнням «відсуненого» бажання та сонним маревом є такий безпосередній і ясний, як в малому, щойно поданому прикладі. Звичайно, він, наслідком символічності снів, що про неї була мова, закривається фасадом, як каже Фройд, сонних образів. Особливо там, де йде про «недозволені бажання», вони зустрічаються з сильною «моральною цензурою» сплячого, яка так їх замасковує та переодягає в такі форми, що за «фасадом» образів — не можна легко схопити «правди сну».

Теорія сну за Фройдом далеко не в усіх випадках має слушність. Багато снів не вкладається в розмірно вузькі рамки цього погляду. Ніякі зусилля психоаналітиків часто не спроможні пояснити багатьох снів оцим змаганням до заспокоєння несвідомих, недозволених, — «цензурних» бажань.

Куди краще пояснює нескінчену різноманітність снів теорія швейцарського доглибного психолога Юнга. «Сни кажуть правду» **не тільки**, як думає Фройд, про наші заховані, в підсвідомість зшитовхнені «цензурні» бажання, — хоча теж і про це вони говорять в «символічній» образно перелицьо-

ваній формі. Сні, за Юнгом, є **виявом ставлення Несвідомого** (глибинної сособи в нас) до **свідомих** наших життєвих настанов. Поміж свідомістю (нашою цивілізованою особою), та нашим Несвідомим (нашою глибинною особою) існує за Юнгом **відношення компенсації** (відношення вирівнювання і надолужування), — так що кожний надмір чи недостаток в настанові свідомості, вирівнюючи, рівноважитья відло-

відно протиставно настановою Несвідомого. Справу найкраще пояснюють приклади.

Високоставлена в суспільному житті особистість звернулася до професора Юнга за лікарською порадою в справі свого нервового стану. Людина ця відчувала брак віддиху, пригломшення, заворот голови, деяке почуття непевності та душності інколи виметти. Усі ці прояви відомі із описів т. зв. «гірської недуги», що нею хворіють у великих висотах. Пацієнт, син неможлих батьків, зробив як це кажуть «карьеру» і саме мав її завершити ще одним авансом, коли появилася вище описана нервова недуга (невроза).

В часі лікування пацієнт мав сон. Снилось йому, що має кудись їхати, не може однак знайти потрібних для подорожі речей, — виходить із дому, але мусить ще раз вернутися за забутими важливими документами та вкінці приходить на двірць. Його поїзд саме виїжджає, та знаходиться на вигнутому як буква «б» відтинку залізничного шляху. Пацієнт знає, що якщо машиніст дасть поїздові повний хід, задні вагони вискочать з рейок. Це дійсно настуває і пацієнт є свідком жахливої катастрофи.

Другий приклад: Незвичайно слухняний, двадцятилітній «батьків синок», що ніколи не відважується на ніякий вияв самостійності, снить про те, що його батько їде автом та дуже незручно ним керує, спричиняючи свою нездарність і глупотю його (сінка) обурення. Вкінці в'їжджає на мур, та зважаючи, що син його остерігає та ще й починає немов п'яний сміятися.

Оці два сні виявляють за поглядом Юнга **«компензуючу» протиставну до свідомості настанову несвідомого**. Свідомій настанові кар'єриста, що зай-

шовши за високо, не зважаючи на нервові прояви «гірської недуги» бажання йти ще вище, протиставляється несвідомо гальмуюча і назад завртаюча настанова сну. «Тільки не повним ходом, бо загрожую катастрофа», — каже у сні ця «вирівнююча» компензуюча тенденція Несвідомого та ставить перед очі карієриста образ катастрофи — теплічного заломання, що опісля справді сталося. В другому випадку свідомій тенденції, схильності «батькового сінка» до надмірної, невідповідної для віку вже дорослого сина слухняності і несамостійності, протиставляється **критична настанова Несвідомого**, що для зрівноваження попередньої намагається батька висміяти та із нього глузувати.

Душу і психічне життя треба собі стже уявляти за Юнгом як «систему регуляцій», так визажену і зрівноважену, як життя організму. Кожний надмір чи недостаток в одній точці, — вирівнюється недостатком чи надміром в доповнюючій точці. Саме це **саморегуляцію**, це взамовирівнювання життєвих процесів називаємо **компенсацією**. Заслугою Юнга є поширення поняття компенсації і на життя душі і використання цього поняття для пояснення снів. Пояснюючи сні, треба собі отже за Юнгом, ставити питання: який **надмір**, яке **перебільшення** чи **недолягнення** в свідомій настанові до життя «вирівнюється» із боку Несвідомого у сні з допомогою сонного марева? Сні кажуть отже правду — правду про відношення Несвідомого до свідомого життя.

Сні кажуть правду — інколи теж і про наше життя українських скитальців. Дозволимо собі навести приклад із власної терапевтичної практики. Український студент філософії шукає лікарської поради, бо не може духовно зосереджуватися при умовій праці. Фізично може працювати. Несентиментальна вдача, інтелектуаліст, студіює строгу філософію. Важке дитинство, суворі батьки. Рідно покинув вже на Україні і як каже, не відчуває туги.

Сниться йому асфальтова дорога, що якимсь дивом прокладена середньою рікою. Цією дорогою їде він автом — проти течії ріки. Дорогу подекуди заливає вода, так, що вона щораз то менше повна і треба звернути. Приїжджає додому та з братом починає чомусь шукати упряжі на коні. По довгих заходах цастить йому її знайти. Запрягають коні і з братом драбнястим возом їдуть польовими доріжками в **протилежному до первісного напрямку**.

Кому із нас не стелиться асфальтова дорога **проти природної течії ріки пального життя** у міста чужих цивілізацій? І хто із нас не шукав би, якщо б тільки була змога, упряжі на коні, щоб механічно-рушійні сили наших скитальських мандрів заступити **тяглом органічних, природних сил**. Щоб механічне і мертво заступити живим **конем**, символом того, що **песе** вершника-людину, символом сил **землі і природи**, що тягнуть віз життя по польових доріжках в протилежному напрямку . . .

Сон сказав правду про душу українського скитальця.

О. Кульчицький.

РІК 2245

Роман прийдешнього

Написала ЛЮДМИЛА ІВЧЕНКО

(Продовження)

Минули два тижні науки. Дні йшли одноманітно, розмірено, спокійно. Частина літунів одлетіла і не повернулася. Прилітали нові, дивились, розпитувались і одлітали. Тільки Петрик і Софія, дівчина, що прилетіла в перший день, незмінно лишались на місці.

— Ну, сьогодні робимо перерву, — сказав Петрик. — Вже досить знаєте нашу мову, щоб розуміти хоч трохи. Тепер покажемо вам наш світ. Думаю, що почнемо з країни Дітей або Молоді.

— А це що таке? — здивувався пілот. — Чи у вас дітей одбирають од родини? Бо у нас щось таке починалося.

— Ні, ні, — засміявся Петрик. — Хто б то посмів? Та наші Матері таку бучу вчинили б . . . — Він покрутив головою і засміявся. — Ви ще не знаєте наших Матерів. Вони навіть старшим дають часто поради.

— Хто ж то такі — ці Матері? обережно спитав бортмеханік. — Уряди чи королеви, чи як це у вас називається?

— Матері? — здивовано перепитав Петрик. — Матері, то . . . матері, ті, що родять дітей.

— Баби значить, — призирило засміявся Іван, вперше від часу появи очей даючи волю своїй ворожості до нового світу. — Велике діло — дітей родити! Кожна сука тобі родитиме, а вони бач, яке діло з того роблять . . . Матері! — злісно і зневажливо перекирив він Петрика.

І в ту ж мить закричав і закрутився на місці від нестерпного болю. Ніби кілька розпечених залізних прутів стьобало його по всьому тілі.

Петрик стояв блідий від гніву, стиснувши кулаки. Трійка незрозуміло і перелякано зводила очі з нього на Івана.

Тут Петрик спустив очі і Іван в ту ж мить спинився, стогнучи і потираючи тіло.

— Та що тобі? — спитав здивовано пілот. — Верещав так, наче тебе били.

— Та й били, — похмуро обізвався Іван, з-під лоба злісно й злякано зиркаючи на Петрика. — Чорт його знає чим вони тут б'ють. Радію чи що?

— То я зробив тобі своїм гнівом, — тихо сказав Петрик, все ще спустивши очі. — Ніхто не сміє у нас ображати Матері . . . Цього я не міг стерпіти. Досі я стримував себе, бо ти не маєш непроникливої заслони . . .

— Якої заслони? — обережно спитав пілот.

— Непроникливої заслони . . . Коли хтось хоче побути сам, щоб нічий дух не впливав на нього і щоб ніхто не читав його думок, — тоді спускає непроникливу заслону . . . Тоді ніщо не досягає його.

— А, то ти в заслоні! — вороже кинув Іван.

— Ні, я хотів сприйняти тебе таким, який ти є, — сказав Петрик і вперше по сварці глянув Іванові просто в очі. — І не захищав себе. — Дивись, — спустив він сорочку. — Бачиш, що ти зробив т в о с ю злістю?

Спина і груди були в синіх і багрових смугах. Де-не-де струпами горіли виразки і червоні плями, як від уколу голкою. Коло серця кривавилась велика свіжа пляма.

— Це все ти, — сказав Петрик. — І ви також, — повернувся він до трійки. — Ці уколи, то від вас. Ви слухали і не вірили і в душі заздрили нам, і сміялися з нас . . . Товариші поодлітали, бо не могли більше стерпіти . . . А ми лишилися, бо обіцяли Очетові.

— То й її теж . . . побито? — спитав Юрко, вказуючи на Софію.

Та, усміхаючись потакнула головою і закотила рукав. Рука теж була б багрових смугах, уколах і виразках.

— Ах ти ж, розтаку ващу . . . — хотів з огірчення вилаятися пілот, і злякано закрив рота руками. — Та тут чоловікові і вилаятися не можна.

— Ніжний народ, — похитав головою Алямбек. — Це як би у нас так били за кожну лайку, так усі по шпиталях лежали б . . . І лікувати нікому було б.

Трійка засмучено перезирнулася і раптом вибухла ша-

леним сміхом, глядячи руки Петрика і Софії, щоб зрозуміли, не образились і не кривавились би ранами.

Іван стояв, спустивши очі в землю, щоб хто не прочитав у них злої втіхи і радості. А в очах мусіла бути і втіха і радість. Почував їх у всьому естві своєму.

Отже, він таки мав над ними силу. Завдавав їм болю. Бив їх і виразки від його побоїв синіли на їхніх ніжних тілах. Його злість, — ось це його сила!

Він повернувся і швиденько пішов до садка. Не бачив, як Петрик довго і сумно дивився йому назирці. Майже біг.

У садку ліг обличчям у землю, закрив голову руками і дав волю своєму сміхові. Злий придушений сміх гадючим сичанням виривався з його грудей, він стискав зуби, щоб не розреготатись голосним, нестримним реготом. Тіло здригалось у сласних спазмах, і він почував, як забута, але така звична колись гістерія люті, охоплює його.

І в цей час побачив перед собою очі. Були десь глибоко в землі, просто проти його очей і безсторонньо читали знову його суть.

Іван зірвався з землі й одскочив далі від того місця.

— Чортвиння! — Блиснуло йому в голові. — Тут збожеволіли з їхніми фокусами . . . Заслона! . . . Так, треба мати заслону . . . Але звідки? . . . Як вона робиться? Хто йому її дасть? Таки нема ради — треба коритись . . . Треба ховати злість і не показувати їм своїх очей. То все в очах, то з очей видно . . . Треба хоч прикинутись добрим . . .

Від цієї потреби знову прикидатись, і то вже не перед силою, не із страху, — нова хвиля злості пройшла по ньому. Заплющив очі і стиснув серце руками, перечікуючи, поки заспокоїться. Потім звільна почвалав до гурту.

— Отже, ми найперше поїдемо в Країну дітей, — спокійно сказав Петрик, — ніби продовжуючи щойно почату розмову. — Найкращі континенти віддали ми для матерів з дітьми.

— А батьки? — щиро зацікавився Юрко. — Куди ж ви батьків подівали?

— Та там же. Де родина, там і батько, — знизав плечима Петрик.

— Ну, й що ж вони там роблять? — спитав Іван.

— Як що? Живуть, глядять дітей . . . виховують . . . То найважча робота. І найважливіша в світі . . . Тому не кожне може бути батьком чи матір'ю. Не всякому дозволено . . .

— Я-а-а-а? — ахнув пілот і перелякано витримався на своїх. Ті глянули на нього, потім один на одного і знову вибухнули одностаїним, непереможним реготом.

— Ти той . . . ти не мучайся, братіку, — сказав пілот, обіймаючи Петрика за спину і тим ніби захищаючи його від ударів. — Ми не по злості і не з тебе . . . Але щоб питати дозволу раз-у-раз, коли тобі трапляється . . . хо-хо-хо-хо, — загрохотів він знов, витираючи сльози. — Ти того не зрозумієш . . . У вас того, може, й нема.

— Е, нема, — перервав його Юрко. — Он, глянь на Софію.

Дівчина стояла червона, як вишня, а з очей виступали сльози. Притиснула сорочку до грудей, і крізь полотно проступала кров.

Сміх раптом урвався. Чоловіки зніяковіло перезирались, а Юрко роздумливо пояснив:

— Це й у нас бувало. Вилася при котрійсь такій . . . інтелігентній, а в неї аж сльози покажуться. Значить, теж добре в душу било . . . А в цих уже така техніка, що просто по тілу . . . як попругою.

— Це так і жити не можна, — замстив енергійно головою Алямбек. — Хто ж таке може витримати?

Петрик уважно і напружено прислухався до їхньої розмови, потім важко:

— Люди все казали, що живуть для майбутнього. Сучасників нищили. Навіщо? Аби майбутнім поколінням жи-

лося краще . . . Але які покоління? Нищити сучасних хоб безглуздо . . . Виходить, кожне покоління повинно бути краще за попереднє . . . тоді є сенс в людському існуванні . . . А коли батьки й матері випадкові, то хто ручатиметься за покоління?

— Сильний виживе, слабкий загине, — втрутився Іван, випалюючи завчену і твердо засвоєну формулу.

— Знаю, знаю, чув, — одмахнувся Петрик. — Але в чому сила? Найперше сила була в тілі — хто дужчий, той і перемагав. Потім сила стала в розумі — хто хитріший і вигадливіший — перемагав, хоч би був і безногий каліка . . . Тепер одбираємо сильних духом — вони творять нову породу людей на землі . . . Та це тяжко розповісти, поїдемо, я покажу вам.

★

Другого дня ранком вони вже летіли над океаном.

— Покажу вам країну спорту і початкової школи, — сказав Петрик. — Для цього приділено колишні пустелі Африки й Австралії.

— Та ж там спека!

— Клімат ми можемо робити, який хочемо . . . Тепер він майже однаковий скрізь . . . Є трохи холодніші країни, є тепліші. На півдні зберегли навіть кригу коло бігуна і частину Льодового Моря, щоб показувати учням, та й самим цікаво дивитися . . . Є люди, що сидять там усе своє життя, спостерігають і визчають мовчання. Але пустелі знищили, не було в них нічого цікавого. А для спорту вони дуже добре надаються — рівнина, є де побігати.

— А піски?

— Частину пісків зцементували під дороги, а частину угноїли і засіяли люпином і кам'яною рожею . . . Тепер уже виростило і трохи гаїв, але багато не дають їм розростатися, щоб не одбирали площі.

Летіли, очевидно, найкоротшим шляхом, який вибирала більшість. Назустріч, переганяючи, перетинаючи шлях, проносились машини, окремі люди і цілі гуртки. Машини були найрізноманітнішої форми і фарби.

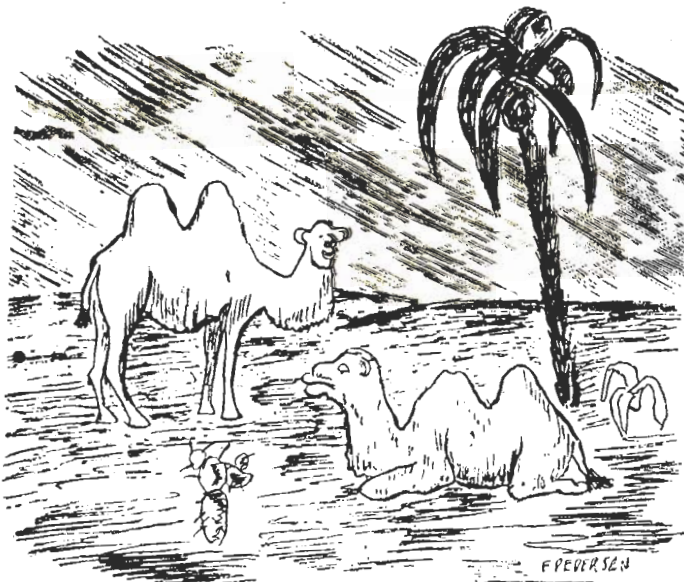
— Хто виробляє вам машини? — спитав Юрко.

— Державна праця, але на бажання і за рисунком кожного. Кожна країна має свою моду, і кожний час — теж. Он, бачите, форма корабля — що моду ввели поляки. Вони за старих часів так і не пробілися до моря, тому перше покоління бачило в кораблі щось особливо романтичне і гарне . . . Але це вже відійшло. Останній час наймодніша форма — це коло або трикутник . . . Їх запровадили жиди, бо вони найбільше цікавляться математикою і найабстрактніше думають.

— Хто, жиди? В наш час було не так, — здивувався пілот. — Вони найбільше дбали за багатство.

— Та частина їх ще й тепер цікавиться ювелірством. Більшість речей, для шкіл виробляє Палестина. Дуже тонка і дрібна робота. Тільки Китай може з ними конкурувати у вигадливості і терпеливості.

З ЧУЖОГО ГУМОРУ

— Скажи, чи ти вже коли пробував пройти крізь верблюже вушко?
Зендаснісе-Стріс (Швеція)

— То у вас ще є окремі країни? — з таємною надією спитав Юрко.

— Майже нема. Кровно всі перемішалися, але географічні назви лишилися. Ну, і деякі народні особливості в таких місцях виступають яскравіше, ніж в інших . . . О, — перебив він себе. — Цих теж далеко чути.

Якийсь безладний, наворотний шум доносився до них. То були вигуки, постріли, гуркіт оубнів, протяглі звуки сурм і ще сотні звуків, які годі було вирізнити з загального бравурного і веселого гамору.

З'єднані сопілки раптом воювничо засурмили, а дзвіночки закалатали, як на пожежу.

— Скільки ж їх тут? — злякано спигав Алямбек, придивляючись до незчисленої чоловічої команди, що просувався під машиною й одходила назад.

— Не знаю, — засміявся Петрик. — То хіба тутешні Очети знають, якщо їм ця орава ще не задурила голови.

— А де ж їхні хати?

Які ж можуть бути хати? Учаться на полі, а коли дощ — у шатрах. Учаться, щоб мати право зоудувати собі хату . . . Хага, ти, брат, не проста річ . . .

А без науки?

— А без науки таскатимуть на собі шатра ціле своє життя, як то роюлять ледачі.

— А хіба вони не можуть піти і наробити собі цегли?

— Ні, який же ледачий піде і буде копати землю і возити вагонетки? Та ще нічого не вмюючи, не лігаючи, не маючи товаришів? . . .

А коли о вони, проте, захотіли?

— То мусіли о піти до школи, — твердо заявив Петрик. — Люди приймають до себе тільки таких, що їм вірять . . . А можна звиритися на ледачого? Вони потерплять, потерплять, і викинуть його з-поміж себе, а тоді пропала його й цегла й праця.

Він путив машину спиралею, і вона сіла на великому цементованому полі, де вже стояло кілька сот машин.

— Ходімо до Очета, — сказав Петрик, — він нам порадить, що і де варто подивитися . . . Щось сьогодні тут багато людей, — мабуть, якесь змагання, і батьки прилетіли подивитися на дітей.

Він злетів угору, а чвірка лишилася на землі.

— Пішов дозволу питати, — глузливо сказав Іван. —

— А певно. Досить уже страмитися. Тут же тобі не хтось там, а учні, — повчально сказав Юрко.

— Та це такі учні, що хоч і до війська, — сказав пілот, — приглядаючись до великої групи, що повільно бігала навколо їхнього поля, видимо тренуючися. То були вже дорослі юнаки, підібрані на зріст, що рухалися, тримаючи кроку і ряду.

— Та вони й біжать, як салдати, — зауважив з правдивою похвалою Алямбек. — Диви, як дають ніжку. Хоч на парад!

Та тут до них поспішно низився Петрик.

— Ходімо мерщій на вежку, — сказав захекано. — Саме починається весний матч.

Він швидко повів їх до одної з вежок, що стояли в центрі поля, а тимчасом машини почали одна по одній злітати в повітря.

— В машини краще — можна було б злітати нижче і навколо і більше бачити.

Петрик похитав заперечливо головою, але нічого не відповів і швиденько уставив їх на приступках. Спустив якийсь важлик, і раптом приступки вихором закрутились спиралею нагору і за секунду, розгублена і трохи задихана від руху чвірка була вже на вершці вежки. Там Петрик так само хапаючись потягнув за два шнури, що звисали з двох кінців вежки і її цілу зукосу опоясав великий екран.

— Тут будете все бачити. Це військовий матч в античному стилі. Добре зроблений.

Справді, перед чвіркою розкрилося чудове видовище: з щитами, сагайдаками, списами йшли лава на лаву. Далі їхали колісниці, запряжені баскими конями, що в шаленому бігу мусіли, здавалось, зударитися на смерть.

Ї чвірки загорілися очі.

— Оце так, — гукав у захваті Алямбек. — Оце по нашому! Бий їх!

Лави набігли на лави і розспалися. Кожен зояк мав проти себе іншого, з яким змагався на списах чи на мечач. Сагайдачники, приклякши на одну коліно, пускали стріли, що з різким свистом розгинали повітря. З уст бійців вилітали глухі вигуки шалу. Сурми сурмили, підганяючи людей до бою.

Між двома силами: — Коли ж вони дозвлять заграли і нам?
Карикатура з „Егора-Кур'єр“

— Оце так краса! — щиро озвався Іван, вдивляючись у нищину картини. — Що то в них блищить на щитах?

— То такі каміння, не знаю, чи ти знаєш про них, такі різноколірові, блискучі каміння. Ювеліри їх одшліфують, і тоді вони грають різними вогнями . . . Так, вони були у вас, — згадав Петрик. — Були. За них давали багато того, що ти зवेश гріними . . . Дорогоцінні каміння.

— То ви їх робите на фабриках?

— Ні, їх викопують з землі. Є люди, яких це займає ціле життя — ходити по горах і шукати таких камінчиків.

— Та як? — рвучко обернувся Іван до нього. — То це справжні діаманти? Справжні дорогоцінності? Рубіни, смарагди, як там вони ще зветься? . . . шафіри?! . . .

— Так, так, діаманти, — махнув головою Петрик, — То ти їх мав також?

— Я? Я не мав. Багаті мали. Я за все своє життя тільки один перстень мав з діамантом — zorganizував собі на Чехословаччині . . . Там дуже багато люди жили, — поспіював Іван, блискучими очима придивляючись до головних пов'язок, щитів, і кінської зброї, що горіли на сонці осяйними веселками.

— Ну, виходить, наші школярі теж багаті, — усміхнувся Петрик. — У них того добра повні скрині.

— І то все їхнє? — аж скрикнув Іван.

— Поки вони тут — їхнє. Всіхнє — всі граються тими забавками. А як виростуть, то навіщо їм ці камінчики? Не ціплятимуть же на себе?! Тоді приходять інші діти і теж граються.

— Але можуть взяти ці камінчики з собою? Мають право? — допитався Іван.

— І куди б вони їх діли? — з досадою сказав Петрик. — Не надіне ж на себе, не ходитиме з бризкотільцями, як якийсь штабак?!

— А як би котрийсь так дуже захотів? — не відставав Іван.

— Ну, якщо кому треба — той звернеться до ювелірів, до цеху, — і вони йому зроблять . . . Ог, мамі треба було камінчиків для театру, то ювеліри їй надіслали, може вони й тобі зроблять.

— Даром? Без грошей? — встряв Алямбек, одриваючись для цікавої теми навіть од видовиська бою.

— У нас нема грошей, — зовсім нетерпляче обізвався Петрик. — Навіщо тепер людям гроші? Тепер праця — для праці, для радощів, для насолоди творення.

Іван знову спохмурнів і одвернувся до скрану.

— Кров! — закликав він раптом. — Кров! Насправжки боються! Падають! Ого-го, скільки їх упало!

Дійсно, багато бійців вже упало і в них то тут, то там темніли червоні плями.

— Та що ж це? розгублено смикнув Петрика за рукав Юрко. — Як же так? Це ж діти, гра. Навіщо допускаєте до крові? Оце так мудреці, все добре обдумали, а дітям дозволяете убивати себе для вашої розваги!

Петрик тихо і приязно розсміявся і заспокійливо підморгнув. Юрко незрозуміло дивився на нього і знову вгупився в екран.

— Щось тут не так, — зауважив пілот. — Он, и бачу у багатьох кров сині.

Іван і Алямбек придивилися пильніше. Багато упалих і ранених мали великі сині плями.

— Ли — па! — розчаровано гукнув Іван. — Брехня! Вони тільки удавали, що билися.

— А ти ж як думав, дурню? — резонно відповів пілот. — Щоб у такому світі, як тепер та пустили дітей до крові битися?! . . .

— Це як у нас на маневрах, — докинув Алямбек, розчаровано зідхаючи. — Але здорово билися! Молодці! Оце театр — так театр!

В цю мить пролунало три різких дисонованих звуки, і бій в ту ж мить припинився. Бійці поранені і поляглі були однаково нерухомі. Над кожним сектором бою знизилось кілька чоловіка в червоній і синій одежі. Літали низько, підраховуючи втрати.

Знову почулися ті самі три різні тони і в той же момент неймовірний рейвах зчинився на всьому полі. Поранені скоплювались, поляглі обтрушувалися, а бійці голосно говоривали, обмірковуючи деталі бою.

По третьому сигналі одні пішли вправо, а одні вліво і знову вишикувалися з лави.

— Сині перемогли червоних на 2500 ранених і 202 поляглих. До наступного змагання переможці і переможені цієї дивізії носять через плече синій шнур, — залунав різкий голос, ніби з десяти мегафонів.

На вежі він заревів так голосно, що всі здригнулися і глянули вгору. Під самим дахом стояв великий різьблений з дерева лелека і розкриваючи дзьоба, виголошував наслідки бою.

— Там схований мегафон. — сміючись пояснив Петрик. — А лелеку подарував цех деревообробників, власне колишні учні, що зацікавились обробкою дерева і різьбою на ньому.

Лави струнко розходились в різні боки, коли раптом десь із неба пронісся голосний шелест, ніби від дощу, а за ним дитячий голос проспівав:

Иди, иди, дощику,
Цебром-цебрицею
Над нашою пшеницею.

— Вільно! До кошів! Розкрий шатра! Ховай майно! — залунала весела команда і вся неоглядна площа прийшла у новий рух.

Юнаки і діти бігли у всіх напрямках. Там і тут десятки їх напинали важкі шатра. Інші збирали розкидані мечі, зброю, одяг, що досі лежали розкидані просто на місці бою.

— Що сталося? — спитав пілот. — Нова гра, чи що?

— Ні, оголосили дощ — Петрик глянув на годинника. За сім хвилин дадуть дощ. Треба і нам ховатись, бо над пустелею пускають звичайно добру зливу.

Вони з'їхали східцями вниз і побігли до машини, яку Петрик знову накрив склом. Далі кинулись до найближчого намету. Вже добігали до нього, коли на небі з двох сторін попливли хмари, поклубочились, ніби вибираючи собі краще місце, і раптом пролились таким дощем, що чвірка за одну секунду була мокрісінька.

— Оце так, дощик, — весело гукнув пілот, стаючи в дверях намету і придивляючись, як недавні неприятели, обліплени мокрим одягом, дружно й весело тягали якісь клунки.

Намет був з блискучого, напівпрозорого матеріялу, з великими вікнами з прозорого паперу. Юнаки швидко розсували ліжка і стелили постелі. Інші складали під велику завісу купу зброї, щитів і античного одягу, а ще інші, переклавши руки через плечі, танцювали посередині, приспівуючи:

Иди, иди, дощику,
Цебром-цебрицею
Над нашою пшеницею.

— Але для чого ви вчите хлопців битися? — спитав Юрко. — А як їм це сподобається?

— Ім це й подобається, — засміявся Петрик. — У віці від 15 до 25 років людина не може ще жити по своїй волі . . . це не має її, і не може знайти собі порядку в житті . . . Вона прагне, щоб нею хтось керував, — і ми керуємо, себто не я, а учитель і Очети. А для керування найкращий лад — то лад військовий. Молодь любить гратися в війну . . . і нехай краще виграються замолоду, ніж почнуть битись насправжки старими . . . Та тут не тільки хлопці, додав він сміючись. — Дівчата у нас теж воюють. Он, як наша Марія.

(Дальше буде)

КУТОК ФІЛЯТЕЛІСТА

ТАРАС ШЕВЧЕНКО НА ПОШТОВИХ МАРКАХ

Шевченківська тематика дуже популярна в усіх ділянках нашої мистецької творчості, а саме в літературі, музиці, скульптурі та в образотворчій мистецтві.

Теж і в нашій філателії постать Тараса Григоровича Шевченка — це одна з

Марка т. зв. Хлонського фонду та марки Годовної Української Ради

найчастіших рисункових тем поштових марок різних випусків не тільки українських національних урядів й установ, але й ворожих нам окупанських режимів, що допущаючи величезний авторитет Поета в Україні, не відважилися помянути його при виборі рисункової тематики поштових марок.

Марка УНР

Однею з перших марок, на якій зображено портрет Шевченка, є марка із серії т. зв. Хлонського фонду, виданої у Львові в перших роках нашого сторіччя Українською Радикальною Партією. Дав-

Марка з радянської серії «На допомогу голодуючим»

ніше з'являються марки видані у Відні Головною Українською Радою під час першої світової війни, на одній з яких портрет Шевченка і на другій його могила. Одні й другі марки — це добродійні видання і мають передусім пам'яткове значення.

В грудні 1919. року виходить перша державна поштова марка з портретом Шевченка вартістю 20 гривень, видана Урядом Української Народної Республіки, як одна з марок невеликої серії із 14 купюр. Ця серія, друкована у Віденському Географічному Інституті не була вже видана для поштового обігу (Україну окупували більшовики) і цілий її невже-

із серії Регенсбурзьких табарових марок

залишився закордоном. Цю саму марку випустив український уряд на емірації 1923 року з надруком нової вартості 5600 гривень та літер УНП (Українська Польова Пошта), рахуючися з можливістю збройного повороту в Україну.

Під час великої політичної еміграції за другої світової світової війни Шевченківську тематику використали різні самоуправні або добродійні установи, випускаючи поштові марки, щоб придбати

Советські марки 1929

фонди для христіанських шкіл або для табарових пошт.

З цього роду випусків треба відмітити марку за 30 франків із серії та з бльоку, виданих УДК в Брюссель (Бельгія), на якій портрет Шевченка з відкритою головою, бльок української народної школи в Регенсбургу з портретом Шевченка мо-

з бльоку Народної Школи в Регенсбургу

лодик цт. марку за 2.— РМ з портретом Поета у восьмикутному декоративному обрамленні, яка входить у серію табарових поштових марок, виданих Управою Українського Табору в Регенсбургу та вкінці марку з портретом Шевченка, видану нещодавно Культ-Освітнім Відділом Управи Табору в Ділінгені.

Советська окупація України позначи-

Марка Рідної Школи в Ділінгені

КУТОК РОЗВАГИ

І. ШАРАДА

Як розгадаш перше скраю і четверте —
Є на чому в чистім полі око спертї.
А як друге і четверте — вийде плем'я,
Що жило аж у Карпатах в давнє врем'я.
Злучиш третє і четверте — кїтї г.жї
(Нї то братки, нї волошки, ані ржії)
Розгадаєш — вийдуть люди і поема.
Неважка, як кожний бачить, це проблема!

ІІ.

- ... — гумористичний вислів на означення руху упадку,
- ... — турецький полководець з І. світової війни,
- ... — мале слов'янське плем'я,
- ... — прихильць або ворог автора книжки,
- ... — поодинокі відтинки до мети,
- ... — місто в Україні,
- ... — крилатий звірок,
- ... — фірма годинників.

Перші літери знайдених слів дадуть ім'я українського поета, останні — назву його твору.

ІІІ.

Чи знаєте твори цих композиторів?

- 1 2 3 4 5 — опера італійського композитора Белліні Віченно (1801—1835),
  - 6 5 2 4 7 1 — опера французького композитора Жоржа Бізе (1838—1875),
  - 7 8 7 6 9 3 5 — опера німецького композитора Ріхарда Штрауса (1864 ур.),
  - 2 3 10 7 11 — опера нім. комп. Хрістофора Глюка (1714—1787),
  - 2 12 7 3 2 1 — опера нім. комп. К. М. Вебера (1736—1826)
  - 3 2 4 7 2 11 14 8 13 15 — симф. кантата французького комп. Гектора Берліоза (1803—1869).
- Букви вставлені в місце чисел дадуть розв'язку загадки.

ПЕРЕДПЛАТА ЖУРНАЛУ «ЖИТТЯ» в Німеччині:

одно число	1.— ДМ
чвертьрічно	3.— ДМ
піврічно	5.50 ДМ
річно	10.— ДМ

поза Німеччиною:

одно число	0.20 \$
чвертьрічно	0.55 \$
піврічно	1.— \$

або рівновартість ам. доляра
Гроші на передплату, подаючи свою точну адресу, шліть на
Augsburg 2, Kilmstraße 1.

лася теж двома випусками поштових марок з Шевченківською тематикою. В 1923 році з'являється закордоном ССРР, за-мовлена «урядом» т. зв. УССР, однією взагалі серія поштових марок з українськими надписами та українськими написами. Серію цю видано як добродійну з доплатою на допомогу голодуючим, але як в ССРР в обігу вона не була. В 1935 виходить грошей, на одній з яких портрет По-дить в Советському Союзі це одна серія з трьох купюр, присвячена Шевченківській тематиці, а саме 125-річчю з дня народження Поета. На купюрах цієї серії: Шевченко молодших і старших літ та його пам'ятник у Харкові.

Ю. Максимчук

ЛІСНІ В ОБРАЗКАХ

Ох я нещасний
Що маю діяти.
Полюбив дівчину
Тай не можу взяти.

Сонце низенько,
Вечір близенько,
Спішу до тебе,
Моє серденько...

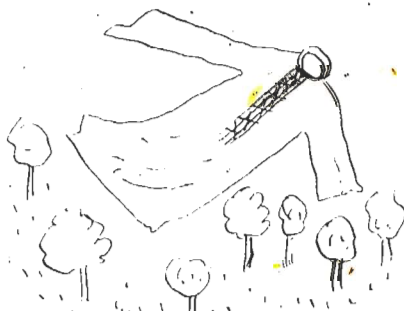
На тарілці два лини.
Прийди, серце, прилини,
Докривого твого стану
Може я таки пристану.

Видиш, брате, мій,
Товаришу мій,
Відітають сірим шнурком
Журавлі у вирій...

Вбогі дівки ідуть заміж
З чорними бровами,
А богацькі сидять дома
З кіньми та волдами..

Летіла сорочка
По зеленім гаю...

Вийшли в поле косарі
Косить вранці на зорі.

Ой, пішла б я на музики,
Ко б дав батько пятака,
Закрутила б я на віки
Молодого козака.

А вже весна, а вже красна,
Дощ зо стріхи капле,
А вже тому молодцеві
Мандрівочка пахне..